

**Meerjarenraming
2024 - 2027**

Inhoudsopgave meerjarenraming 2024 - 2027

Inleiding	2
Hoofdstuk 1. Meerjarenprogrammaplan 2024 - 2027	3
Hoofdstuk 2. Beschouwingen bij de meerjarenraming 2024 - 2027	
- A Ontwikkelingen	19
- B Uitgangspunten en normen	22
- C De meerjarenraming 2024 - 2027 in cijfers	25
- D De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen	27
- E Weerstandsvermogen	30
- F Risicoparagraaf	31
- G Investeringsprogramma	37
- H Financiering	37
Bijlage	
Meerjareninvesteringschema (MJI) 2024 – 2027	39

Inleiding

Het doel van de meerjarenraming (MJR) is het DB de gelegenheid te geven een begroting voor het volgende jaar op te stellen die aan de door het AB vastgestelde kaders voldoet.

De MJR bestaat uit een beleidsmatig- en een financieel gedeelte. Het beleidsmatige deel is ingedeeld in programma's. In deze programma's zijn de beleidsdoelen, ambities en acties van het waterbeheerprogramma 2022 – 2027 opgenomen.

Als gevolg van de sterk aantrekkende wereldeconomie in de eindfase van Covid-19 is de vraag naar goederen en grondstoffen sterk gestegen. Daardoor is sprake geweest van een oplopende inflatie. De inflatie is begin 2022 als gevolg van de oorlog in Oekraïne opnieuw sterk toegenomen. Met name op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen in eerste instantie sterk gestegen. Maar de inflatie heeft zich inmiddels verbreed, eerst stegen de voedselprijzen en de prijzen van andere goederen, en nu ook de prijzen van diensten. Ook recent afgesloten cao's laten inmiddels een fors hogere loonstijging zien. Ter bestrijding van de hoge inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) inmiddels de rente sterk verhoogd.

In de meerjarenraming 2024-2027 is een inschatting gemaakt van de gevolgen van de hiervoor beschreven ontwikkelingen voor ons waterschap. In hoofdstuk 2 B "uitgangspunten en normen" wordt hier verder op ingegaan.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1, het meerjarenprogrammavoorplan, wordt per programma ingegaan op onze visie en de beleidsdoelen. Hierbij is het ontwerp waterbeheerprogramma 2022 – 2027 het vertrekpunt. Aan het slot van de programma's geven we een overzicht van de netto exploitatiekosten per programma voor de meerjarenperiode en een samenvatting van het meerjareninvesteringsprogramma (MJI).

Hoofdstuk 2, van de meerjarenraming, bevat de financiële beschouwingen bij de MJR.

In **paragraaf A** worden de belangrijke ontwikkelingen genoemd waarop de MJR is gebaseerd.

Paragraaf B bevat de financiële uitgangspunten en normen die zijn gehanteerd bij het samenstellen van de MJR. In **paragraaf C** wordt in totalen een overzicht gegeven van de kostenontwikkelingen tot en met 2027. **Paragraaf D** geeft de ontwikkeling van de waterschapsbelastingen weer en de kostenontwikkeling per taak. In **paragraaf E** wordt het weerstandsvermogen behandeld gevolgd door **paragraaf F** de risicoparagraaf. **Paragraaf G** betreft het investeringsprogramma en ten slotte **paragraaf H** de financiering voor de komende jaren.

Als bijlage is het meerjareninvesteringsprogramma (MJI) 2024 – 2027 opgenomen.

HOOFDSTUK 1. Meerjarenprogrammplan 2024-2027

Het waterschap heeft als taak te zorgen voor veiligheid, voldoende water en schoon en ecologisch gezond water. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 is voor deze taken aangegeven welke opgaven we hebben, nu en in de toekomst, welke doelen we willen bereiken en op welke wijze we dat willen bereiken. Er zijn strategische keuzes uitgelegd en er zijn inrichtingsmaatregelen beschreven.

Aanvullend op het strategisch beleid en de inrichtingsmaatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven.

Dit hoofdstuk met daarin het meerjarenprogrammplan geeft onze beleidsopgaven (acties) voor de komende jaren weer. De thematische indeling van het waterbeheerprogramma volgen we hierbij. De nummering is gelijk aan het waterbeheerprogramma.

Eerst worden per programma onze ambitie en beleidsdoelen in de periode 2022-2027 weergegeven. Dit komt overeen met het waterbeheerprogramma. Zie hiervoor de hoofdstukken 5 tot en met 11 van het waterbeheerprogramma. In een doelenboom per programma staan de diverse subdoelen in relatie tot het bovenliggende doel opgenomen. Vervolgens zijn per programma de ingekaderde maatregelen (de acties) opgesomd. Aan sommige subdoelen zijn geen concrete maatregelen gekoppeld (bij voorbeeld 9.1 peilbeheer) omdat geen specifieke maatregelen nodig zijn.

Om de continuïteit te waarborgen wordt in de meerjarenraming en de begroting gewerkt met drie vaste programma's: veiligheid, watersystemen en organisatie. De thema's uit het waterbeheerprogramma worden - in financiële zin - in deze programma's verwerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt in de te bereiken doelen en de wijze waarop wij hieraan invulling geven. Bij de begroting 2024 zal per actiepunten worden aangegeven wat we concreet in het begrotingsjaar gaan doen om het actiepunten te realiseren.

Actiepunten die intussen zijn afgerond – of waarvan we verwachten dat die vóór het komende begrotingsjaar zijn afgerond – verdwijnen uit de overzichten.

In tabelvorm:

Programmabegroting	Waterbeheerprogramma 2022-2027
Veiligheid	H5 Deltaplan Waterveiligheid
Watersystemen	H6 Deltaplan Zoetwater H7 Europese Kaderrichtlijn Water H8 Deltaplan Ruimtelijke adaptatie H9 Integraal Beheer
Organisatie	H10 Water en maatschappij H11 Organisatie

In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op de ontwikkeling van de organisatiedoelen.

De te nemen maatregelen in deze meerjarenperiode zijn in tabelvorm per thema weergegeven. Door met kleuren te werken geven we indicatief aan in welke fase de uitvoering van een maatregel zit.

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Waterveiligheid

Het leven in een deltagebied als Nederland vraagt om bescherming tegen het water en de hieraan verbonden gevaren voor mens, dier en goed. Veiligheid voor de mens staat dan ook voorop; altijd en overal. Waterveiligheid is een wettelijke kerntaak van het waterschap. Om een veilige situatie te bereiken, kijken we naar verschillende maatregelen (meerlaagsveiligheid). Voorop staat de preventie van overstroming door het op sterkte houden van de zeedijk en boezemkaden (laag één). Maar door ook te kijken naar maatregelen in de ruimtelijke inrichting zijn beperkingen van gevolgschade mogelijk als het een keer mis gaat (laag twee). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het voorkomen van nieuwe bebouwing in overstromingsgevoelig gebied, het beschermen van kwetsbare gebouwen en het op hoogte brengen van vluchtroutes. Tot slot zijn er de maatregelen in de rampenbeheersing, zoals goede calamiteiten- en evacuatieplannen (laag drie).

Het programma veiligheid omvat alleen het thema Deltaplan Veiligheid

Thema Deltaplan Veiligheid (H 5 WBP)

Doel

Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen. Materiële schade proberen we tot een minimum te beperken.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn we begonnen aan de uitvoeringsmaatregelen voor de verbetering van de zeedijk. Daarbij werken we met veel partijen samen om integrale oplossingen te bedenken voor de inrichting van de zeedijk.

Voor de veiligheid van de boezem is het Masterplan Kaden afgerond en is 1,7 miljoen extra m³ berging voor de Eemskanaal-Dollardboezem (EKDB) ingericht. We hebben de stabiliteit van onze boezemkeringen door middel van een formele toetsing in beeld gebracht en de urgente trajecten verbeterd. Deze keringen worden periodiek getoetst, waarna afgekeurde trajecten voor de volgende toetsronde worden opgepakt. Met beheermaatregelen zorgen we dat de situatie permanent veilig is. Naast de zorg voor de keringen betekent dit dat we (regen)water waar het kan bovenstrooms vasthouden, om de boezem te ontlasten.

Subdoelen:

- Het uitwisselen van de aanpak van de bescherming tegen overstroming met Duitsland voor het stroomgebied van de Eems (5.1).
- De zeedijk moet in 2050 voldoen aan de norm van 1:3.000. De norm van 1:10.000 wordt als signaalwaarde gebruikt, om tijdig te bepalen waar in de toekomst verbeterwerken moeten plaatsvinden (5.2).
- De boezem voldoet aan de veiligheidsnorm voor de hoogte van de kaden (1:100,1:300,1:1000), in 2023 hebben we de stabiliteit van onze boezemkaden in beeld gebracht en in 2027 hebben we alle urgente trajecten verbeterd (5.3).
- Het ontlasten van de boezem door het creëren van 54 miljoen m³ berging en het bovenstrooms vasthouden van de verwachte 10% extra neerslag in 2050 (5.4).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van waterveiligheid te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaplan Veiligheid

Maatregelen			gereed	2024	2025	2026	2027
5.1.1	Actualiseren van overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten		2025				
5.1.2	Actualiseren overstromingsrisicobeheerplannen voor de ROR		2026				
5.2.2	Afronding monitoring POV-pilot gras- en kleibekleding		2024				
5.2.3	Afronding demonstratieproject Brede Groene Dijk		2025				
5.2.4	Verkenning en Planvorming traject Punt van Reide - Duitsland		2026				
5.2.5	Verkennen strategieën kustzone Groningen met betrekking tot zeespiegelstijging		2026				
5.3.3	Verbeteren urgente kadetrajecten uit 2 ^e toetsingsronde		2027				
5.3.4	Actualisatie van studie Droge Voeten 2050		2025				
5.4.1.	Realisatie berging Wolfsbarge 2, Tussenwater Zuid en Noordma/Zuidoevers	1,2 mln. m3	2027				
5.4.2	Realisatie berging in Meerstad	0,5 mln. m3	2027				
5.4.4.	Water vasthouden bovenstreams in diverse trajecten in de Hunze	480.000 m3	2027				
5.4.5.	Water vasthouden in Rolderdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)	374.000 m3	2027				
5.4.5.	Water vasthouden in Amerdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)	94.000 m3	2027				
5.4.6	Zoeken naar extra ruimte voor water vasthouden in Westerwolde	1,1 mln. m3	2027				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Watersystemen

Het waterschap heeft naast de in het voorgaande programma beschreven veiligheidstaak ook als taak te zorgen voor voldoende water en schoon en ecologisch gezond water.

De zorg voor voldoende water betekent dat wij streven naar een optimaal waterbeheer voor de functies in ons gebied. Bij de vaststelling van de gewenste waterpeilen, maken we een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse functies. In natte perioden voeren we water af, in droge perioden zorgen we indien mogelijk voor voldoende water. We zorgen ervoor dat de wateroverlast beperkt blijft tot het afgesproken, aanvaardbare niveau. Wij voorkomen wateroverlast door bodemdaling en we geven op proactieve wijze advies aan gemeenten om wateroverlast in stedelijk gebied zoveel mogelijk te voorkomen. We onderhouden de watergangen zodanig dat de aan- en afvoerfunctie van de watergangen gegarandeerd blijft en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de ontwikkeling en het behoud van natuurwaarden en ecologische belangen. Tevens zorgen we voor voldoende waterdiepte voor de scheepvaart.

De zorg voor schoon en ecologisch gezond water is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, minimaal voldoet aan de wettelijke normen.

Het programma watersystemen is in vier thema's opgedeeld.

- Deltaplan Zoetwater
- Europese Kaderrichtlijn Water
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Integraal Beheer

Thema Deltaplan zoetwater (H 6 WBP)

's Zomers kent ons beheergebied een natuurlijk watertekort. Daarom wordt iedere zomer vanuit het IJsselmeer, via Friesland en Drenthe, water aangevoerd om aan de watervraag te kunnen voldoen. Het aangevoerde water wordt onder andere gebruikt voor het op peil houden van het oppervlaktewater in de watergangen, voor de industrie, voor de natuur, voor doorspoeling tegen verzilting en voor de beregening door de landbouw. De watervraag in ons gebied neemt toe door klimaatverandering, door de gewenste hogere productie in de landbouw en door economische ontwikkelingen, zoals nieuwe datacentra en een nieuwe waterstoffabriek.

Binnen het thema zoetwaterbeschikbaarheid zetten wij in op verschillende sporen:

We optimaliseren de wateraanvoer, zodat we de voor ons beschikbare hoeveelheid water vanuit het IJsselmeer ons beheergebied in kunnen laten stromen en op een goede manier kunnen verdelen over de verschillende watersystemen. Daarnaast zetten we in op het conserveren van water, door het water zoveel mogelijk bovenstrooms vast te houden en te laten infiltreren in de bodem. Het derde spoor richt zich op het voorkomen van inefficiënt watergebruik. Het vierde spoor is het optimaliseren van het gebruik van grondwater, zonder dat dit schade brengt aan andere gebruiksfuncties. Tot slot stimuleren wij efficiënt watergebruik en optimaal bodembeheer, om zodoende het watergebruik te beperken.

Verandering in het zoetwater gebruik is iets dat het waterschap niet alleen kan bewerkstelligen. Keuzes over aanpassingen in het landgebruik vallen bijvoorbeeld buiten onze verantwoordelijkheid. Daarvoor is de samenwerking tussen vele partijen noodzakelijk. Als waterschap hebben wij maar beperkt invloed op keuzes die andere partijen maken. Wij richten ons binnen dit thema op datgene wat wij kunnen doen en werken graag samen met anderen om ook in de toekomst te zorgen voor voldoende zoetwaterbeschikbaarheid.

Doel

We spannen ons in voor voldoende water, nu en in de toekomst. Ondanks onze inspanning is er niet overal en altijd voldoende water beschikbaar. Daarom geven wij de watergebruikers inzicht in de zoetwaterbeschikbaarheid en vragen hen nadrukkelijk om hun bedrijfsvoering daarop aan te passen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 hebben we de verdeling van het aanvoerwater verder geoptimaliseerd. We hebben mogelijkheden voor beregenen uit grondwater voor ons hele gebied in beeld gebracht. In gebieden waar dat aan de orde is, is de zoetwaterbeschikbaarheid in 2027 geactualiseerd en gecommuniceerd naar de watergebruikers. We hebben onze gebruikers nog meer bewust gemaakt van het feit dat niet overal en niet altijd voldoende zoet water gegarandeerd kan worden en dat ze water efficiënt moeten gebruiken. Gebruikers passen technieken toe om watergebruik te beperken en delen hun kennis.

Subdoelen:

- Met het Rijk en met de noordelijke waterschappen en provincies maken we afspraken om ook in de toekomst de benodigde wateraanvoer zoveel mogelijk te garanderen (6.1).
- Ons watersysteem optimaliseren door zoveel mogelijk water te conserveren en het water zo optimaal mogelijk te verdelen over ons watersysteem, waarbij we het water zo efficiënt mogelijk benutten (6.2).

- Het mogelijk maken van beregening uit grondwater daar waar het kan, zonder schade te veroorzaken aan de natuur, veen(oxidatie)gebieden, drinkwaterwinning, bebouwd gebied of het functioneren van ons watersysteem (6.3).
- Inzicht geven in de zoetwaterbeschikbaarheid binnen ons gebied, waarbij niet overal alles mogelijk is. Wij geven aan hoe vaak een watertekort op kan treden, wat ons voorzieningenniveau is en wat een gebruiker zelf kan doen om efficiënt om te gaan met water in droge tijden (6.4).
- Watergebruikers in het gebied stimuleren om efficiënter met water om te gaan en waterbesparende maatregelen te nemen (6.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van het Deltaplan Zoetwater te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaplan Zoetwater			gereed	2024	2025	2026	2027
6.1.1	Watersysteem analyse binnen Hunze en Aa's met o.a. onderzoek naar noodzaak en kosteneffectiviteit van vergroten capaciteit van de aanvoergemalen		2025				
6.1.2	Toename watervraag onderzoeken		2025				
6.1.3	Indien nodig, met andere belanghebbende partijen aanpassingen doen aan de vigerende waterakkoorden		2027				
6.2.1	Onderzoek naar besparen op doorspoelen Eemskanaal		2025				
6.2.2.	Onderzoek naar mogelijkheden om binnen het reguliere peilbeheer neerslag beter vast te houden en tot infiltratie te laten komen om bodemvocht en grondwateraanvulling te optimaliseren		2025				
6.3.1	Nieuw beleid opstellen voor beregening uit grondwater		2025				
6.3.2	Onderzoek naar invloed van beregening op grondwaterstanden Voorste Diep		2025				
6.3.3.	Onderzoek naar het effect van grondwateronttrekking voor beregening in de watersystemen Veenkoloniën en Westerwolde		2025				
6.3.5.	FRESHEM, kartering zoet en zout grondwater		2025				
6.3.6.	Onderzoek naar mogelijkheden grondwater voorraad-beheer		2025				
6.3.7.	Voorstel uitwerken voor het in beeld brengen van de totale grondwateronttrekking ten behoeve van beregening		2025				
6.4.2	Optimalisatie en actualisatie van zoetwaterbeschikbaarheid		2027				
6.4.3.	Gebiedsproces en watersysteembrede afweging doorspoelen Oldambt		2027				
6.5.1	Bepalen beschikbare bodemvocht via satellietgegevens en gegevens ter beschikking stellen aan gebruikers		2025				
6.5.2.	Stimuleren optimaal bodembeheer via pilots en kennisverspreiding		2027				
6.5.3.	Stimuleren efficiënt watergebruik via pilots en kennis verspreiding		2027				
6.5.4	Opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt		2027				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Europese kaderrichtlijn water (H 7 WBP)

Het waterschap heeft de zorg voor schoon en ecologisch gezond water. Dit is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet minimaal aan de wettelijke normen.

Doel

We zorgen voor schoon en ecologisch gezond water, waarin systeemspecifieke dieren en planten voorkomen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn de inrichtingsmaatregelen voor de KRW gereed en de KRW-waterlichamen voldoen aan de ecologische doelen. We zien een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit ten opzichte van 2010 (aanvang van de KRW). Bij gewasbeschermingsmiddelen zien we alleen nog incidentele overschrijdingen. De zwemwateren hebben een goede bacteriologische kwaliteit.

Subdoelen:

- In 2027 voldoen alle KRW-waterlichamen aan een goede ecologische en chemische toestand (7.1).
- In 2027 hebben alle KRW-waterlichamen een goede biologische toestand en voldoen daarmee aan de doelen voor fytoplankton, macrofyten, macrofauna en vis (7.2).
- Herstel van natuurlijk functionerende beeksystemen in de stroomgebieden van de Hunze, Drentsche Aa en Ruiten Aa/ Westerwoldse Aa (7.3).
- Het herstel van de meren is erop gericht om goed functionerende oeverzones en ondergedoken waterplanten te krijgen, ten behoeve van het behalen van de KRW-doelen, in goede balans met de overige gebruiksfuncties (7.4).
- Aanwezigheid van natuurvriendelijke oevers op minimaal 25% van de lengte van de kanalen die als KRW-waterlichaam zijn aangewezen, om het leefgebied van dieren en planten in die wateren te vergroten (7.5).
- Door de realisatie van vismigratie maatregelen zorgt het waterschap voor goede verbindingen tussen de verschillende leefgebieden van vissen (en in mindere mate kleine waterdieren) die van belang zijn om de volledige levenscyclus te vervullen. Daarnaast wordt hiermee invulling gegeven aan een natuurlijke verspreiding van soorten ten behoeve van robuuste populaties (7.6).
- Voldoen aan de nutriëtnormen in de KRW-waterlichamen, zowel in droge als in natte jaren (7.7).
- Terugdringen van de normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen tot nagenoeg nul in 2023 (7.8).

- In 2027 mogen in alle KRW-waterlichamen geen overschrijdingen meer voorkomen van prioritare en van specifiek verontreinigende stoffen met handelingsperspectief (7.9).
- De aanwezige microverontreinigingen in ons oppervlaktewater zijn niet beperkend voor de ontwikkeling van de ecologie (7.10).
- Het geven van advies over het bereiken van een goede zwemwaterkwaliteit voor de officiële zwemwaterplassen in ons beheergebied (7.11).
- Terugbrengen van een structurele overschrijding van de norm naar een incidentele overschrijding (7.12).
- Meer aandacht besteden aan de overige wateren in ons gebied met betrekking tot monitoring om een beter inzicht te krijgen in de ecologische toestand en op basis hiervan de ambitie bepalen (7.14).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van schoon en ecologisch gezond water te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Europese Kaderrichtlijn Water

Maatregelen			gereed	2024	2025	2026	2027
7.1.2	Tussentijdse evaluatie toestand en doelbereik		2024				
7.3.1.	Hermeandering Drentsche Aa (Rolderdiep) (zie ook 5.4.5.)	2,5 km	2026				
7.3.1.	Hermeandering Drentsche Aa (Amerdiep) (zie ook 5.4.5.)	2,5 km	2026				
7.3.2	Hermeandering Hunze (delen Voorste Diep en Achterste Diep)	18,2 km	2026				
7.3.3	Onderzoek en introductie beekspecifieke soorten (Westerwoldse Aa zuid / Ruiten Aa)		2026				
7.4.1	Zuidlaardermeer: uitvoeren maatregelen uit inrichtingsplan Zuidlaardermeer		2025				
7.4.2	Oldambtmeer: verbeteren oevers voor waterplanten en paai- en opgroeigebied vis		2024				
7.4.3	Onderzoek waterplantengroei Schildmeer		2024				
7.5.1	Aanleg natuurvriendelijke oevers kanalen Hunze/Veenkolonien	9 km	2027				
7.5.2	Aanleg natuurvriendelijke oever Noordwillemskanaal	3 km	2027				
7.5.3.	Optimalisatie bestaande natuurvriendelijke oevers	p.m.	2027				
7.6.1.	Realisatie vispassages Drentsche Aa	4 st	2025				
7.6.1.	Realisatie vispassages Hunze	5 st	2027				
7.6.2	Ontsluiting extra paai- en opgroeigebied voor paling en driedoornige stekelbaars		2026				
7.6.3.	Nader onderzoek barrièrewerking RWZI's van waterschap en bedrijven in vismigratieroutes		2026				
7.7.1	Overleg met buurwaterschappen over verbetering kwaliteit aanvoerwater		2024				
7.7.3	Proefprojecten kringlooplandbouw in Duurswold en Oldambt		2026				
7.7.4	Proefprojecten duurzaam bodembeheer in ons hele beheergebied		2027				
7.8.1	Overleg met waterschappen Vechtstromen en Drents-Overijsselse Delta over verlaging stoffenbelasting vanuit Hoogeveense Vaart		2024				
7.8.2	Onderzoek effluent RWZI's		2025				
7.8.3	Acties uit landelijk Uitvoeringsprogramma wanneer passend voor ons gebied		2027				
7.9.2.	Bronanalyse (lokale bronnen) bij terugkerende overschrijdingen voor alomtegenwoordige stoffen		2024				
7.9.3	Biotamonitoring		2027				
7.9.4	Optimalisatie meetmethode stoffen		2027				
7.9.5	Onderzoek naar regionale natuurlijke achtergrondconcentraties voor metalen		2026				
7.10.1.	In kaart brengen van de toxiciteit van de aanwezige microverontreinigingen		2027				
7.13.1	Evaluatie effect van beekbodemverhogende maatregelen op bereiken KRW-doelen		2025				
7.14.1.	Inventarisatie waterkwaliteit stedelijke wateren met gemeenten		2024				
7.14.3	Ambitie bepalen voor overige wateren		2024				
7.14.4	Afstemmen ambitie overige wateren met provincies		2024				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Deltaplan ruimtelijke Adaptatie (H 8 WBP)

Als waterschap houden wij ons al vele jaren bezig met klimaatadaptatie binnen onze opgaven. Vanuit onze taak en rol als regionaal waterbeheerder werken wij samen met de gemeenten, provincies en andere belanghebbenden aan de klimaatadaptatie-opgave.

In 2018 hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen met elkaar afgesproken om versneld en intensiever te werken aan een klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050. Hiervoor is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) opgesteld, als onderdeel van het Deltaprogramma. Het DPRA is gericht op de aanpassing van de ruimtelijke inrichting om de kwetsbaarheid voor en de gevolgen van overstroming, wateroverlast, hittestress en droogte te verkleinen.

Het DPRA raakt aan de opgaven die wij hebben en biedt kansen voor integrale oplossingen. Het DPRA biedt ook kansen om het waterbelang breder onder de aandacht te brengen en vroegtijdig in te kunnen brengen in visies en plannen voor de ruimtelijke inrichting. Maatregelen die in het kader van het DPRA worden genomen, kunnen helpen om extra belasting van het watersysteem te voorkomen en de robuustheid te vergroten. Dit geldt zowel voor waterkwantiteit als waterkwaliteit.

Het DPRA en de daaruit voortvloeiende maatregelen, die worden opgenomen in de Regionale Uitvoeringsagenda DPRA, sluiten aan op eerdere maatregelen en opgaven, zoals de stedelijk wateropgave en de maatregelen vanuit de gemeentelijke waterplannen.

Doel

Wij streven naar klimaatrobuuste watersystemen en dragen vanuit onze kennis en expertise als regionaal waterbeheerder bij aan de nationale klimaatadaptatie-opgave.

Ambitie 2022-2027

Vanuit onze functionele taak en rol als regionaal waterbeheerder zijn wij nauw betrokken bij de invulling van het DPRA in onze regio. We zoeken hierbij de link met onze eigen doelen en opgaven en benutten kansen om te komen tot integrale oplossingen. We benutten het DPRA om te komen tot een betere invulling van onze rol binnen de ruimtelijke ordening.

Subdoelen:

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen is overstromingsbestendigheid reeds bij de locatiekeuze een niet-vrijblijvend onderdeel van de overwegingen. In geval van een calamiteit werken we samen in de Veiligheidsregio en volgen we ons actuele Calamiteitenplan (8.1).
- Wij streven naar een robuust watersysteem, dat voldoet aan de geldende normen. We werken samen met andere partijen om ons gebied klimaatbestendig te maken, vanuit onze eigen verantwoordelijkheden en taken (8.2.1).
- Het stedelijk watersysteem is in 2050 klimaatrobuust en voldoet aan de geldende inundatienorm. Binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie benaderen we de wateropgave integraal en werken nauw samen met de betrokken partijen (8.2.2).
- Samen met de provincies onderzoeken we in welke gebieden er kansen liggen veenoxidatie te vertragen en waar mogelijk te stoppen in combinatie met daarop afgestemd beleid, functies, normen en maatwerk in alternatieven en maatregelen (8.2.3).
- Het tegengaan van hittestress ligt buiten de directe verantwoordelijkheid van het waterschap. We zoeken naar koppelkansen met onze eigen opgaven en handelingsperspectief, om te komen tot integrale oplossingen (8.3).

- De droogte-opgave binnen het DPRA raakt aan onze eigen opgaven. We zoeken naar koppelkansen om te komen tot integrale oplossingen (8.4).
- We zorgen voor een optimale afstemming tussen water en ruimtelijke ordening en borgen daarbij dat water een mede-ordenende rol heeft. We zetten in op samenwerking in de fysieke leefomgeving (8.5).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Maatregelen		gereed	2024	2025	2026	2027
8.1.1	Plan van aanpak aanpassen kwetsbare en vitale infrastructuur (gemalen en RWZI's) o.b.v. de analyse	2024				
8.1.2	Implementatie Regionale Uitvoeringsagenda DPRA	2024				
8.1.3	Adviseren van overheden en initiatiefnemers over locatiekeuzes en de invulling van overstromingsbestendig bouwen	Doorlopend				
8.2.1.1	Modellering Toekomstbestendig watersysteem	2024				
8.2.1.2	Toetsing watersysteem aan NBW-norm	2024				
8.2.1.3	Uitvoeren maatregelen (reeds bekende) knelpunten watersysteem	Doorlopend				
8.2.1.4	Actualiseren richtlijnen toekomstbestendig watersysteem	2025				
8.2.1.5	Stimuleren duurzaam bodembeheer landbouw d.m.v. pilots	Doorlopend				
8.2.1.6	Actief communiceren over eigen maatregelen grondgebruikers, zoals goed bodembeheer en landgebruik (bijvoorbeeld via landbouwoverleggen, -beurzen, -nieuwsbrieven etc.)	Doorlopend				
8.2.1.7	Beleid omgaan met greppels in landbouwpercelen	2024				
8.2.3.1	Rapportage van onderzoeken en acties uit plan van aanpak veenoxidatie	2024				
8.2.3.2	Opstellen van overzicht van instrumenten en oplossingen als input gebiedsprocessen	2024				
8.2.3.3	Communicatie- en gebiedsproces over mogelijke oplossingen in een aantal aandachtsgebieden	2024				
8.2.3.4	Samen met de provincies en gemeenten komen tot een strategie voor de aanpak van de aandachtsgebieden veenoxidatie	2024				
8.2.3.5	Peilbesluiten in een aantal veenoxidatie aandachtsgebieden opstellen na afloop van een gebiedsproces en eventuele herinrichting	2027				
8.5.1	Met gemeenten en provincies afspraken maken over de samenwerking in de fysieke leefomgeving, naar aanleiding van de implementatie van de Omgevingswet.	Doorlopend				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Thema Integraal beheer (H9 WBP)

Aanvullend op het strategisch beleid en de (inrichtings)maatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Veelal zijn de beheerstaken in eerste instantie gericht op één taak, voor bijvoorbeeld waterkwantiteit, maar heeft het beheer direct of indirect ook gevolgen voor waterkwaliteit en andersom. Peilbeheer en de water aan- en afvoer is vooral bedoeld om de functies te bedienen van voldoende water. Maar bijvoorbeeld droogval in de zomer kan ook effect hebben op het planten- en dierenleven en daarmee het halen van de KRW-doelen. De verbinding tussen de verschillende taken maakt dat we dit in een apart hoofdstuk integraal beheer hebben opgenomen.

Doel

Ons beheer is doelmatig en doeltreffend en draagt bij aan het bereiken van onze strategische doelen.

Ambitie 2022-2027

De verschillende onderdelen van ons beheer staan niet op zichzelf, maar zijn integraal met elkaar verbonden en worden daarnaast nog beïnvloed door het uitgangspunt van de gebiedsinrichting. Het effect van het beheer op het bereiken van onze strategische doelen is bekend en wordt daarop afgestemd. Doelmatigheid, doeltreffendheid en duurzaamheid zijn de speerpunten van ons beheer.

Subdoelen:

- We zorgen voor voldoende water, zowel in natte als in droge perioden (9.1).
- Het doel van beheer en onderhoud is het functioneel houden van ons watersysteem en waterkeringen, waardoor de waterveiligheid en water aan- en afvoer nu en in de toekomst gewaarborgd blijft. Daarnaast benutten we zoveel mogelijk kansen voor ecologie en natuur (9.2).
- Het in functionele staat houden van de vaarweg. Dit betekent dat de vaarweg voldoet aan de eisen die eraan gesteld worden. Hiervoor wordt beheer en onderhoud uitgevoerd. We zorgen ook voor het afkondigen van stremmingen, het aanbrengen en onderhouden van bebording en de handhaving van de verkeersregels (9.3).
- Het geheel terugdringen of beheersen van invasieve exoten zodat er geen belemmering is van de doorstroming van de watergangen, schade aan oevers en dijken of gevaar voor verdringing van inheemse soorten (9.4).
- Dijken verzwakken niet door graafschade en gravers veroorzaken geen onveilige situaties voor medewerkers of inwoners (9.5).
- Door middel van vergunningverlening, toezicht en handhaving voorkomen en beperken we zoveel mogelijk de nadelige effecten op onze watersystemen, als gevolg van (voorgenomen) activiteiten (9.6).
- We zijn goed voorbereid en getraind voor de bestrijding van de verschillende soorten calamiteiten en hanteren daarbij een actueel en integraal calamiteitenplan (9.7).
- Onze zuiveringen voldoen aan de lozingsvoorwaarden. Er is sprake van een optimale afstemming tussen gewenste nutriëntengehaltes, gewenste waterkwaliteit, duurzaamheidsambities en kosten. We werken nauw samen in de Waterketen waarbij de waterketeninfrastructuur optimaal wordt benut (9.8).
- Duurzaam grondwaterbeheer, waardoor een robuust grondwatersysteem nu en in de toekomst gewaarborgd blijft (9.9).

- Het vastleggen van duidelijke kaders en werkafspraken voor de sport- en beroepsvisserij ten behoeve van de realisatie van een gezonde visstand (9.10).

Om ons beleidsdoel en de ambities op het gebied van integraal beheer te realiseren worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Integraal beheer

Maatregelen		gereed	2024	2025	2026	2027
9.2.1	Evaluatie effect van ecologische onderhoud	Doorlopend	Doorlopend			
9.2.2	Uitvoering aangepast onderhoud ten behoeve van de KRW	Doorlopend	Doorlopend			
9.3.1.	Onderzoek naar mogelijkheden om actuele peilinformatie beschikbaar te stellen ten behoeve van vaarrecreatie	2024	2024			
9.4.1	Tussenrapportage toestand en effectiviteit beheermethoden invasieve exoten	Doorlopend	Doorlopend			
9.4.2	Onderzoek naar bronpopulaties Amerikaanse rivierkreeften	2024	2024			
9.4.3	Onderzoek naar opkomende kreeftsoorten	2024	2024			
9.4.4	Communicatieplan ten behoeve van vergroten bewustwording, in samenwerking met de provincies	2024	2024			
9.5.1	Bestrijden van muskusratten tot nul-populatie is bereikt	2032	2032			
9.6.1	Beleidskader vergunningverlening voor maatregelen in energietransitie opstellen	2026	2026		2026	
9.6.2	Huidige waterschapsregelgeving evalueren. Verbeterpunten meenemen bij het opstellen van de waterschapsverordening.	2024	2024			
9.8.1	Ambitie bepalen op het gebied van microverontreinigingen en medicijnresten.	2025	2025		2025	
9.10.1	Opstellen visbeleid	2026	2026	2026	2026	

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Organisatie

Hunze en Aa's is een actief participerend waterschap, dat zorgt voor veiligheid, schoon en voldoende water en dat deze taken uitvoert in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem. Naast de primaire functies van ons watersysteem zetten we in op de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.

De taken die wij hebben, benaderen we functioneel en effectgericht en worden integraal en duurzaam opgepakt, waarbij een goede samenwerking tussen alle partners van essentieel belang is. Onze instelling is daarbij proactief en kostenbewust.

Het realiseren van de grote maatschappelijke opgaven en de daarbij behorende inhoudelijke doelstellingen, zoals die aan bod zijn gekomen in de voorgaande hoofdstukken, vraagt het nodige van onze organisatie. Wij realiseren onze doelen in een bredere maatschappelijke context.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Hoe wij onze houding, rol en ambitie bepalen binnen deze ontwikkelingen is uitgelegd in hoofdstuk 3 van het Waterbeheerprogramma. In dit hoofdstuk beschrijven we enkele maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven waar we mee te maken hebben. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven. Daarnaast kan het ook gaan om wensen vanuit de samenleving waar wij invulling aan willen geven, waarbij we ook weer zoeken naar de juiste balans met de uitvoering van onze taken.

We zijn ons ervan bewust dat we meer en meer een speler zijn in een breder maatschappelijk netwerk. Doelen en opgaven van de verschillende spelers binnen dit netwerk zijn vaak niet los van elkaar te zien en beïnvloeden elkaar.

Onze focus is in de eerste plaats op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder en de uitvoering van de taken die daarbij horen. We bezien dit echter zoveel mogelijk vanuit een breder maatschappelijk perspectief. Dit betekent dat we inschatten wat het effect is van ons handelen op anderen en vice versa. Het betekent ook dat we proberen zoveel mogelijk de kansen te benutten die zich vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen voordoen om werk met werk te maken en aan de andere kant risico's zoveel mogelijk te verkleinen.

In dit programma zijn de (overkoepelende) maatregelen opgenomen die ons handelen bepalen in de maatschappelijke context en de organisatorische kosten die niet rechtstreeks aan de andere programma worden toegerekend. In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op ontwikkeling van de organisatiedoelen.

Doel

We hebben oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en de invloed daarvan op onze kerntaken. We richten ons primair op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder, maar plaatsen dit in een breder maatschappelijk perspectief.

Ambitie 2022-2027

We zijn een serieuze speler in ons maatschappelijke netwerk. Vanuit onze rol en taak als waterbeheerder spelen we in op maatschappelijke ontwikkelingen.

Subdoelen:

- We zetten in op klimaatmitigatie, circulaire economie en maatschappelijk verantwoord handelen en stellen hiervoor realistische doelen, die aansluiten bij onze waterbeheertaken en bijdragen aan de maatschappelijke duurzaamheidsopgave (10.1).
- We behouden en versterken de biodiversiteit in onze wateren en op onze eigen gronden. Samen met andere partijen kijken we of en hoe we gezamenlijk een toename van de biodiversiteit kunnen bereiken (10.2).
- Met behulp van recreatieve voorzieningen maken we waterschapswerk beter zichtbaar in de samenleving (10.3).
- We behouden watererfgoed als deze van cultuurhistorische waarde is en steunen stichtingen en organisaties die dit in stand houden (10.4).
- We nemen maatregelen die nodig zijn om de geleidelijke bodemdaling te volgen en de eventuele negatieve gevolgen van de bodemdaling op robuuste watersystemen (veiligheid, kwaliteit, kwantiteit en duurzaamheid) te voorkomen en geven daarbij de grenzen van ons waterbeheer aan (10.5).
- We houden het ecologisch en economisch evenwicht tussen mens, plant en dier zo goed mogelijk in stand en waar mogelijk verbeteren we het. We streven ernaar dat respect voor de waarde van de natuur de grondhouding is van al onze medewerkers. We houden bij alle werkzaamheden rekening met art 1.11 uit de Wet Natuurbescherming waarin wordt gesteld dat een ieder zorg heeft voor in het wild levende dieren en planten (10.6).
- Het vergroten van waterbewustzijn bij kinderen, jongeren (én hun ouders) en bij volwassenen. Aanvullend doel daarbij is het interesseren van jongeren voor waterbeheer. Naast een algemene bijdrage aan het waterbewustzijn wordt hiermee een bijdrage geleverd aan het op de lange termijn beschikbaar houden van voldoende personeel (10.7).
- Het delen van onze kennis en kunde buiten onze landsgrenzen, waarbij we anderen helpen aan meer, beter en veiliger water (10.8).

Ter ondersteuning van onze rolinvulling als regionaal waterbeheerder worden de volgende maatregelen (acties) per subdoel in deze meerjarenperiode genomen.

Water en Maatschappij			gereed	2024	2025	2026	2027
Maatregelen							
10.2.1	Opstellen maatregelenplan Biodiversiteit		2024				
10.2.2	Uitvoeren maatregelen biodiversiteit		2027				
10.3.1	Project Beleef de Waddendijk, waarbij dijkrappen worden omgezet in beleefpunten.		2027				
10.5.1	Uitvoering maatregelen Zuidlaardermeer/Drents diep		2027				
10.5.2	Uitvoeren maatregelen langs Eemskanaal-Dollardboezem ter compensatie van bodemdaling door gaswinning.		2027				
10.5.3	Verkenning mogelijkheden voor fondsvorming bij zoutwinning		2025				
10.6.1.	Vervangen van reguliere verlichting door groene lampen bij onze gemalen/sluisen aan de kust		2026				
10.6.2.	Onderzoek naar het voorkomen van schade aan broedplaatsen in onze voor waterbeheersing functionele objecten		2027				
10.6.3.	Maatregelen ter beperking vis schade bij bestaande gemalen		2026				
10.6.4.	Visveilig maken van zeegemaal Duurswold		2026				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Kosten per programma op kostensoort
(bedragen x € 1.000)

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Veiligheid				
Kapitaallasten	5.230	5.045	5.247	5.229
Personeelslasten	1.694	1.742	1.790	1.834
Overige lasten/baten	5.464	5.622	5.718	5.821
Totaal	12.388	12.409	12.755	12.884
Watersystemen				
Kapitaallasten	11.416	11.534	11.809	12.306
Personeelslasten	20.478	21.093	21.676	22.197
Overige lasten/baten	35.078	34.685	35.340	36.700
Totaal	66.972	67.312	68.825	71.203
Organisatie				
Kapitaallasten	1.930	1.986	1.986	1.802
Personeelslasten	15.203	15.604	16.027	16.401
Overige lasten/baten	15.305	15.117	15.574	15.837
	32.438	32.707	33.587	34.040
waarvan doorberekend	8.336	8.509	8.694	8.697
Totaal	24.102	24.198	24.893	25.343
Totaal programma's	103.462	103.919	106.473	109.430
Inzet reserves	-5.225	-2.375	-1.525	-250
	98.237	101.544	104.948	109.180

Investeringsuitgaven per programma
(bedragen x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027
Veiligheid	7.920	8.549	3.490	6.412
Watersystemen	21.881	22.408	27.228	22.800
Organisatie	2.468	1.450	790	545
Totaal	32.269	32.407	31.508	29.757

In bijlage I (het meerjareninvesteringschema 2024 – 2027) staan alle geplande investeringen.

HOOFDSTUK 2. Beschouwingen bij de meerjarenraming 2024 – 2027

Hoofdstuk 2 van de meerjarenraming is onderverdeeld in een aantal paragrafen die deels zijn voorgeschreven in het Waterschapsbesluit. De volgende onderwerpen worden behandeld.

- A. Ontwikkelingen
- B. Uitgangspunten en normen
- C. De meerjarenraming 2024 - 2027 in cijfers
- D. De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen
- E. Weerstandsvermogen
- F. Risicoparagraaf
- G. Investeringsprogramma
- H. Financiering

A. Ontwikkelingen

Algemeen

Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in maart 2023 de vooruitzichten geschetst voor dit jaar en de komende jaren in het Centraal Economisch Plan 2023 en de Verkenning middellange termijn tot en met 2031. De vooruitzichten zijn geschetst door middel van twee scenario's: 'basisraming' en 'strengere winter'. De onzekerheid als gevolg van oorlog in Oekraïne domineert de economische raming van het CPB. Het belangrijkste economische gevolg is op dit moment voor Nederland een nog hogere energieprijis. In het vervolg van deze paragraaf wordt uitgegaan van de basisraming van het CPB.

De inflatieschok werkt nog steeds door op de economie. Energie-intensieve bedrijven worstelen met oplopende productiekosten en huishoudens zien hun besteedbaar inkomen teruglopen als gevolg van de hoge inflatie. Door de milde winter, de krappe arbeidsmarkt en overheidsuitgaven is een recessie uitgebleven. De groothandelsprijzen voor energie zijn de laatste maanden sterk gedaald. Dit werkt met enige vertraging door op de consumentenprijs voor energie, ook die nadert inmiddels het niveau van het prijsplafond. Maar de inflatie heeft zich inmiddels verbreed, eerst stegen de voedselprijzen en de prijzen van andere goederen, en nu ook de prijzen van diensten. De kerninflatie (inflatie exclusief voedsel en energie) ligt met 6,7% in februari historisch hoog. De totale inflatie (cpi) bedraagt 3% in 2023 (inclusief neerwaarts effect van 1%-punt door het prijsplafond) en 3,1% in 2024. Eventuele langetermijnevolgen zijn zeer onzeker, en onder meer afhankelijk van de omvang van maatregelen, loonstijgingen en de vraag naar gas.

De overheidsfinanciën hebben bijgedragen aan het opvangen van de (energie)prijsschok, maar dit heeft ook gevolgen. Het begrotingstekort van de Rijksoverheid bedraagt in 2023 3,0% bbp, waarbij de kosten van het prijsplafond geraamd zijn op 5,1 miljard euro. In 2023 en 2024 blijft de staatsschuldquote stabiel beneden de 50% bbp, het begrotingstekort verbetert tot 2,6% bbp. De verkenning op middellange termijn laat zien dat het begrotingstekort van de Rijksoverheid verder toeneemt, tot 3,7% bbp in 2031. Dit is een gevolg van de vergrijzing, extra uitgaven uit het coalitieakkoord en de opgelopen rente.

Ondanks twee crises in de afgelopen jaren is de economie in Nederland met ruim 5% gegroeid. Het land blijkt veerkrachtig en heeft een groot aanpassingsvermogen. Volgens het CPB zal deze groei doorzetten en stijgt het bruto binnenlands product (bbp) in Nederland met 1,6% in 2023 en 1,4% in 2024.

Aanpassing Belastingstelsel waterschappen

De minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft het wetsvoorstel intussen naar de Raad van State gestuurd voor advies. Na het advies volgt de behandeling in respectievelijk de Tweede- en Eerste Kamer. Volgens de strakke planning is het nog steeds de bedoeling het nieuwe stelsel in te laten gaan vanaf het belastingjaar 2025.

In de loop van dit jaar zullen wij u verder informeren over de voortgang en ingaan op de door u als algemeen bestuur te maken keuzes.

Omgaan met de stikstofuitstoot

De vergunningsvrije tijdelijke uitstoot van stikstof voor uitvoeringsprojecten is eind vorig jaar vervallen. Hierdoor zijn we in de situatie beland zoals gold voor het van kracht worden van de stikstofwet. Dit betekent dat we bij elk project waarbij stikstof wordt uitgestoten, moeten beoordelen of deze uitstoot een effect heeft op Natura2000 gebieden. Dit berekenen we met het stikstofmodel Aerius. Wanneer onze uitstoot te hoog is, zijn er meerdere mogelijkheden om die teniet te doen: bijvoorbeeld inzet van schoner (eventueel elektrisch) materieel, het wegstrepen van de stikstof tegenover de vermindering van stikstof elders binnen het projectgebied (bijvoorbeeld gronden die niet meer bemest worden bij de inrichting van landbouw- naar natuurgebieden), enzovoort. Het betekent dat we per project naar maatwerkoplossingen moeten zoeken aan de hand van de stikstofberekeningen. Daarmee zijn we terug bij de situatie voor de stikstofwet. Tot nu toe lukt het om via dit maatwerk projecten toch uitgevoerd te krijgen, maar toekomstige ontwikkelingen blijven onzeker. Zo lopen er momenteel nog rechtszaken over bijvoorbeeld de stikstofvrijstelling voor beheer en onderhoud. Ook duren vergunningprocedures erg lang, omdat de provincies zijn overvraagd.

Voor aanpassing van rioolwaterzuiveringen en andere installaties die stikstof uitstoten geldt dat deze al vaak bestonden voor Natura2000 van kracht werd. Ook geldt vrijwel steeds dat de uitstoot door strengere milieuwetgeving bij dergelijk installaties kleiner is geworden, waardoor de tijdelijke uitstoot van stikstof bij kleine aanpassingen geen probleem is en wegvalt tegen de vermindering van de uitstoot van stikstof die in de loop der jaren heeft plaatsgevonden bij modernisering van de installaties. Ook hier geldt dat we wel Aeriusberekeningen blijven maken om een vinger aan de pols te houden.

Rekenkamerfunctie en rechtmatigheidsverantwoording door het dagelijks bestuur

De Eerste Kamer en de Tweede Kamer hebben ingestemd met het wetsvoorstel versterking decentrale rekenkamers. Dit wetsvoorstel bevat twee wijzigingen voor de waterschappen, namelijk de wettelijke verplichting tot het instellen van een volledig onafhankelijke, extern samengestelde rekenkamer en de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording door het dagelijks bestuur. Voor de waterschappen treedt de verplichting tot de instelling van een onafhankelijke rekenkamer vanaf 1 januari 2024 in werking. Vanaf boekjaar 2025 dient het dagelijks bestuur een rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening op te nemen. De Unie van Waterschappen zal hierbij de waterschappen ondersteunen. Als waterschap zijn wij aangesloten bij de betreffende werkgroepen van de Unie van Waterschappen om dit bij ons waterschap vorm te geven.

Brede Groene Dijk (BGD)

In 2022 is begonnen met de proef van de versterking van 750 meter Brede Groene Dijk met gerijpte klei. Deze proefdijk zal drie jaren worden gemonitord. Met de uitkomsten optimaliseren we het ontwerp van de totale dijkversterking, die na 2025 gepland is.

Solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer

De solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer in Nederland start per 2023. Dat betekent dat alle waterschappen in eerste instantie hun financiële bijdrage leveren. En aan het eind van het jaar ontvangen de grenswaterschappen hun bijdrage op basis van hun inzet langs de grens.

In 2022 heeft Hunze en Aa's ca. 50 muskusratten meer gevangen dan het voorgaande jaar. Dat is een tegenvaller, omdat we juist willen dat er minder muskusratten te vangen zijn.

Deze tegenvaller is vooral te wijten aan meer vangsten in de natuurvriendelijke oevers langs het Drents diep en Afwateringskanaal Fiemel en in het natuurrijke Roegwold in Midden-Groningen.

Extensief beheerde oevers en sloten zorgen voor het ideale habitat van muskusratten. Hierdoor kost het veel tijd en inzet om de locaties op te sporen en de populatie weg te vangen.

Het resultaat van 2022 voldoet nog aan de lange termijnverwachtingen om in 2033 de populatie terug te dringen tot de grens(regio). Daarvoor moeten we de komende jaren wel blijvend dalen met onze vangsten.

Voor het beverrattenbeheer hebben we al een aantal jaren een solidariteitsfinanciering beschikbaar en dat werkt naar tevredenheid. Het aantal gevangen beverratten is de laatste jaren stabiel te noemen. We leveren de inzet om deze dieren weg te vangen in de grensregio en dat resultaat wordt gehaald.

GR Noorderzijlvest (zuiveren)

Waterschap Noorderzijlvest werkt momenteel aan een toekomstvisie afvalwaterketen voor de stad Groningen 2050. Er wordt een routekaart opgesteld waarbij middels een integrale aanpak gekeken wordt naar 3 onderdelen: de riolering, de persleidingen en de rioolwaterzuivering.

De belangrijkste en meest ingrijpende onderzoeken die de komende jaren verder worden uitgewerkt zijn:

- Tracéonderzoek rioolpersleiding Damsterdiep – Garmerwolde (Variantenstudie)
- Uitwerking 3 mogelijke zuiveringsvarianten:
 - o Levensduur verlenging door inzet bestaande assets;
 - o Modernisering en uitbreiding biologische zuivering Garmerwolde;
 - o Een koerswijziging voor circulariteit (de waterfabriek).

De resultaten van deze onderzoeken en de nog te maken (bestuurlijke) keuzes hierin hebben op de (middel)lange termijn consequenties voor de meerjarenraming van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's (komt samen in de GR).

B. Uitgangspunten en normen

Uitgangspunten voor de MJR 2024 – 2027 zijn de volgende documenten:

- de meerjarenraming van vorig jaar: de MJR 2023 – 2026 (AB juni 2022)
- de begroting 2023 (AB november 2022)
- de voorjaarsrapportage 2023 (AB juni 2023)
- het waterbeheerprogramma 2022 - 2027
- het coalitieakkoord 2023 – 2027

Het uitgangspunt voor de meerjarenraming is de afgelopen jaren, conform door het algemeen bestuur vastgesteld beleid, de lastenstijging te beperken en sterke schommelingen in tarieven tegen te gaan. Hiervoor worden vooral de beschikbare algemene reserves variabel ingezet.

Voor de berekeningen van de jaarschijven 2024 – 2027 zijn de hieronder genoemde uitgangspunten gehanteerd.

Financiële gevolgen oorlog Oekraïne

Als gevolg van de sterk aantrekkende wereldeconomie in de eindfase van Covid-19 is de vraag naar goederen en grondstoffen sterk gestegen. Daardoor is sprake geweest van een oplopende inflatie. De inflatie is begin 2022 als gevolg van de oorlog in Oekraïne opnieuw sterk toegenomen. Met name op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen in eerste instantie sterk gestegen. Maar de inflatie heeft zich inmiddels verbreed, eerst stegen de voedselprijzen en de prijzen van andere goederen, en nu ook de prijzen van diensten. Ook recent afgesloten cao's laten inmiddels een fors hogere loonstijging zien. Ter bestrijding van de hoge inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) inmiddels de rente sterk verhoogd. Later in deze paragraaf wordt verder ingegaan op de wijze waarop de voorgaande ontwikkelingen in deze meerjarenraming verwerkt zijn.

Kapitaallasten

Voor de berekening van de kapitaallasten is uitgegaan van een jaarlijks te realiseren netto volume van € 17 miljoen. In de als bijlage opgenomen MJR 2024 – 2027 staat de werkvoorraad aan investeringsuitgaven per jaar gepland.

Momenteel is sprake van schommelende rentes en ook hier is het onzeker op welke wijze dit zich verder zal ontwikkelen. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de rente de afgelopen tijd sterk verhoogd ter bestrijding van de hoge inflatie. Momenteel (april 2023) bedraagt de depositorente 3%. De renteontwikkeling in de loop van het jaar is enerzijds sterk afhankelijk van de verdere inflatieontwikkeling en anderzijds door de huidige onrust in de bankenwereld.

In de begroting 2023 werd uitgegaan van een renteomslagpercentage van 1,9%. Voor de periode 2024 t/m 2027 is een renteomslagpercentage berekend van 2,1%.

De jaarlijks aangetrokken leningen zijn, met name, voor de herfinanciering van de aflossingen op bestaande leningen. Dit betekent dat de herfinanciering van de in het verleden aangetrokken "dure" leningen wordt geherfinancierd met leningen tegen de huidige lage rentepercentages. Eventuele rentestijgingen (in kleine stapjes) hebben op het renteomslagpercentage geen nadelig effect zolang de herfinanciering tegen een lager percentage dan het huidige renteomslagpercentage van 1,9% is. Wanneer het rentepercentage hierboven ligt, zal het renteomslagpercentage met kleine stapjes gaan stijgen.

Personeelslasten

De personeelsformatie is conform de begroting 2023 338 fte. Uitgangspunt is dat deze formatie van 338 fte deze meerjarenperiode stabiel blijft.

Voor de jaarlijkse stijging van de salarissen en sociale lasten is, op basis van de verwachtingen van het CPB, voor de meerjarenperiode uitgegaan van 5% voor 2024 en 3% voor de jaren 2025 t/m 2027. Met deze percentages kunnen naar verwachting reguliere ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de sociale lasten (o.a. sociale- en pensioenpremies), de verhoging van de salarissen (cao-uitkomsten) en de reguliere loonrondes worden gedekt.

Daarnaast is eind december 2022 is een akkoord bereikt over een nieuwe cao. De cao heeft een looptijd van 1 jaar van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023. In de voorjaarsrapportage 2023 is op basis van deze cao een bijstelling opgenomen van € 819.000. In de berekening voor de meerjarenraming is hier ook rekening mee gehouden.

Prijsstijging (inflatie)

Op basis van de verwachting voor de komende jaren van het CPB in het Centraal Economisch Plan (uitgebracht in maart) is voor 2024 uitgegaan van 4,0% inflatie. Voor de jaren na 2024 gaat het CPB uit van een dalende inflatie tot 2,2% over de periode 2027-2031. De ECB streeft naar een inflatiepercentage van 2% op de middellange termijn. In de meerjarenraming is derhalve voor het jaar 2025 uitgegaan van 3% en voor de jaren 2026 en 2027 uitgegaan van 2%.

Energie

Op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne vanaf begin 2022 sterk gestegen. In het voorjaar van 2023 hebben deze prijzen weer een dalende trend ingezet.

De prijzen liggen echter nog steeds aanzienlijk hoger dan voor het uitbreken van de oorlog.

Voor 2023 heeft dit nog slechts beperkt gevolgen voor het waterschap. Het grootste gedeelte van de elektriciteit en gas was reeds ingekocht.

Voor 2024 en verdere jaren moet echter de elektriciteit en gas nog volledig ingekocht worden. Als waterschap nemen wij hiervoor deel in een energiecollectief met andere waterschappen om gezamenlijk elektriciteit en gas in te kopen. In deze meerjarenraming is voor de leveringskosten van elektriciteit en gas uitgegaan van de marktverwachtingen van medio maart van de energieprijzen voor 2024 t/m 2027.

Daarnaast zijn ook de kosten voor de aanschaf van GVO's, netwerkkosten van Enexis en energiebelasting gestegen. Korthedshalve wordt verwezen naar de toelichting in de voorjaarsrapportage 2023 hierover. Verdere ontwikkelingen op de voorgaande gebieden zijn erg onzeker. De kosten blijken erg te fluctueren. Daarnaast zijn de kosten van de energiebelasting erg afhankelijk van verdere beleidskeuzes in Den Haag.

De totale extra energiekosten bedragen in 2024 € 1.980.000. In 2025 daalt dit weer met € 170.000 en de jaren hierna blijven de energiekosten stabiel in deze meerjarenraming.

Bij het opstellen van de begroting 2024 zal naar verwachting meer duidelijkheid zijn over de inkooprijzen van energie in 2024 en hiermee zal in de begroting 2024 derhalve rekening worden gehouden.

GR Noorderzijlvest

Ten behoeve van een doelmatige uitoefening van (grootschalige) taakonderdelen inzake het zuiveren en laboratoriumwerkzaamheden werken de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest sinds 1 januari 2000 samen en zijn daartoe een lichte gemeenschappelijke regeling aangegaan als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Onze bijdrage aan Noorderzijlvest in 2024 inzake het zuiveren is € 1.536.000 hoger.

Dit komt doordat na vaststelling van de begroting 2023 van de GR in het najaar van 2022 er een aantal ontwikkelingen zijn geweest. De belangrijkste zijn een hogere cao-stijging, hogere tarieven voor

chemicaliën en hogere energietarieven. De komende jaren zal onze bijdrage ook hoger worden door geplande investeringen binnen de GR.

Implementatie financieel- en projectbeheersingssysteem

Recentelijk is een notitie door de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) gepubliceerd, waaruit blijkt dat de implementatiekosten behorende bij de implementatie van een SaaS (Software-as-a-Service) oplossing niet geactiveerd mogen worden.

SaaS is een model waarbij softwaretoepassingen via internet worden aangeleverd, dus als service (in tegenstelling tot on premise, waarbij de software draait op de server van de afnemer).

Voor de implementatiekosten van het nieuwe financieel- en projectbeheersingssysteem is een krediet beschikbaar gesteld van in totaal € 1.000.000.

Dit nieuwe systeem betreft een SaaS-oplossing. Deze kosten kunnen dus volgens de commissie BBV niet geactiveerd worden.

De € 1 miljoen implementatiekosten zijn nu in de exploitatie verwerkt. In de voorjaarsrapportage 2023 is € 350.000 opgenomen en in deze meerjarenraming 2024-2027 is in het jaar 2024 € 650.000 opgenomen.

Dividendopbrengst NWB

In deze meerjarenraming wordt, op basis van de uitkeringen in de afgelopen jaren en de verwachtingen voor de komende jaren, uitgegaan van een dividenduitkering van in totaal € 50 miljoen. Dit betekent voor ons € 1,8 miljoen. De dividenduitkering is afhankelijk van de gerealiseerde winst en kan jaarlijks fluctueren.

Overdracht VKA

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Momenteel vinden constructieve gesprekken plaats met de bedrijven met de intentie om tot een oplossing te komen. Hierbij worden afspraken gemaakt over het eigendom, beheer en onderhoud van de VKA. Het streven is om deze afspraken in 2023 af te ronden. Bij het zuiveringsbeheer is in 2024 rekening gehouden met € 1,3 miljoen aan eenmalige kosten voor de mogelijke overdracht van de VKA (afboeken boekwaarden en onderzoekskosten over de staat van de leiding). Door een jaarlijkse besparing van ongeveer € 0,1 miljoen (o.a. onderhoud VKA) wordt dit op termijn terugverdiend.

C. De meerjarenraming 2024 – 2027 in cijfers

Uitkomsten meerjarenraming

	2024	2025	2026	2027	
<i>Uitkomst x € 1.000</i>					
- Totaal lasten	109.031	109.526	111.769	114.852	
- Totaal baten	-5.569	-5.607	-5.296	-5.422	
- <i>Netto lasten</i>	<i>103.462</i>	<i>103.919</i>	<i>106.473</i>	<i>109.430</i>	
<i>Dekking x € 1.000</i>					
- Belastingopbrengsten	98.237	101.544	104.948	109.180	
- Algemene reserve	5.225	2.375	1.525	250	
<i>Totaal</i>	<i>103.462</i>	<i>103.919</i>	<i>106.473</i>	<i>109.430</i>	
	2024	2025	2026	2027	Gem.
<i>Uitkomst per taak in %</i>					
- Totaal; stijging	7,4%	3,4%	3,4%	4,0%	4,5%
- Watersysteembeheer	4,2%	4,2%	4,2%	4,2%	4,2%
- Zuiveringsbeheer	11,3%	2,4%	2,4%	3,8%	5,0%

De ambities en voornemens voor de komende jaren zijn alleen te realiseren met een solide planning van de benodigde financiële, personele en overige middelen. Een goede en doelmatige uitvoering van onze (wettelijke) taken kost geld.

Geconstateerd wordt dat gevolgen van de verschillende crisissen in de afgelopen jaren terug te zien zijn in onze meerjarenraming (zie ook de voorgaande paragraaf uitgangspunten en normen). Hopelijk blijven dergelijke onvoorziene ontwikkelingen in de komende jaren achterwege.

Door inzet van reserves kunnen de stijgingen enigszins worden beperkt. Hiervoor worden de algemene reserves, voor zover die boven het minimaal benodigde weerstandsvermogen uitkomen, ter egalisatie van lastenstijgingen ingezet.

Het uitgangspunt blijft een stabiele lage lastenontwikkeling, met een verdedigbare lastenstijging.

Het watersysteembeheer geeft na inzet van de algemene reserve een jaarlijkse stijging van 4,2% op basis van bestaand beleid. Het zuiveringsbeheer stijgt in 2024 met 11,3% en vervolgens met 2,4%, 2,4% en 3,8%.

Met de huidige kennis en inzichten en gelet op ervaringen in eerdere bestuursperiodes wordt gestreefd naar een stijging van 4,0% voor het watersysteembeheer.

Om invulling te geven aan het streven van de coalitiepartijen om tot een gemiddelde tariefstijging van 4,0% per jaar te komen voor het watersysteembeheer, zal er in 2024 een bedrag van € 100.000 moeten worden bespaard, oplopend tot een besparing van € 400.000 in 2027 binnen de taak watersysteembeheer. De invulling hiervan zal bestuurlijke keuzes vergen.

Een eenmalige stijging in het zuiveringsbeheer in 2024 van 11,3% vanwege een aantal incidentele kosten is ons inziens acceptabel, mede omdat de stijging in de daaropvolgende jaren aanmerkelijk lager is.

In het volgende overzicht wordt de ontwikkeling van de meerjarenraming op kostensoorten weergegeven.

Meerjarenraming naar kosten- en opbrengstensoorten

(bedragen x € 1.000)

kostensoort	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
kapitaallasten	21.298	21.348	21.662	21.791
personeelslasten	35.144	36.166	37.232	38.330
goederen en diensten door derden	50.477	51.249	52.109	53.961
toevoeging aan voorzieningen	683	683	683	683
stelpost overdracht VKA	1.300	-50	-50	-50
onvoorzien	129	130	133	137
totaal lasten	109.031	109.526	111.769	114.852
baten	-4.765	-4.846	-4.580	-4.744
onttrekking bestemmingsreserves	-804	-761	-716	-678
netto lasten	103.462	103.919	106.473	109.430
inzet reserves	-5.225	-2.375	-1.525	-250
te dekken door watersysteem- en zuiveringsheffing	98.237	101.544	104.948	109.180
stijging (absoluut)	6.756	3.307	3.404	4.232
stijging (in procenten)	7,4%	3,4%	3,4%	4,0%

D. De ontwikkeling van de waterschapsbelastingen

In december 2020 is de kostentoedelingsverordening watersysteembeheer voor het laatst herzien. De verdeling over de categorieën ziet er als volgt uit:

Categorie:	
Ingezetenen	29,0%
Gebouwd	49,1%
Ongebouwd	21,5%
Natuur	0,4%

De eerstvolgende reguliere herziening van de kostentoedelingsverordening is voorzien in 2025. Momenteel is een wetsvoorstel tot herziening van het belastingstelsel voor de waterschappen in procedure. Als de procedure volgens plan verloopt zal al in 2024 de kostentoedelingsverordening moeten worden herzien.

Eenheden

Voor het bepalen van de tarieven zijn niet alleen de kosten van belang ook de heffingsmaatstaven (het noemereffect) spelen een rol. De eenheden worden aangeleverd door het Noordelijk Belastingkantoor (NBK).

Gerekend is met de volgende eenheden:

		2023	2024	2025	2026	2027
Watersysteemheffing	Maatstaf					
Ingezetenen	Hoofdbewoner	187.995	189.880	191.350	192.835	194.330
Gebouwd (basis)	WOZ-waarde	€ 62,7 mrd.	€ 61,1 mrd.	€ 59,3 mrd.	€ 58,4 mrd.	€ 58,4 mrd.
Gebouwd (buitendijks)	WOZ-waarde	€ 77 mln.	€ 67 mln.	€ 65 mln.	€ 64 mln.	€ 64 mln.
Ongebouwd (basis)	Hectare	134.400	134.120	134.020	133.920	133.820
Ongebouwd wegen	Hectare	4.010	4.020	4.020	4.020	4.020
Ongebouwd (buitendijks)	Hectare	70	70	70	70	70
Natuur	Hectare	33.740	33.855	33.830	33.805	33.780
Verontreinigingsheffing	VE	8.085	8.090	8.090	8.090	8.090
Zuiveringsheffing	VE	549.170	551.625	554.935	558.275	561.640

Opmerkingen:

Het aantal ingezetenen is niet gelijk aan het aantal inwoners van ons beheergebied. Dit kan betekenen dat ondanks een bevolkingskrimp een lichte stijging van het aantal ingezetenen (vooral meer eenpersoonshuishoudens) mogelijk is.

In deze MJR is voor de watersysteemheffing gebouwd uitgegaan van het jaarlijks dalen van de WOZ-waarde voor 2024 van 5%, 2025 3%, 2026 1,5% en voor het jaar 2027 geen wijziging. Deze verwachtingen zijn gebaseerd op de laatste inventarisatie van de landelijke Waarderingskamer. De WOZ-waarde van alle gebouwde objecten bepaalt de totale opbrengst voor de watersysteemheffing gebouwd. Elk jaar gaan de gemeenten de waarde van gebouwde objecten opnieuw bepalen.

Het aantal hectares ongebouwd en natuur daalt in deze prognose vanaf 2025 jaarlijks met respectievelijk 100 en 25 hectare. Het realiseren van nieuwbouw of het toewijzen van ongebouwd / natuur grond aan WOZ objecten is hier over het algemeen debet aan.

Het aantal vervuilingseenheden voor de zuiveringsheffing stijgt vooral door de stijging van het aantal ingezetenen. Extra ingezetenen betekent extra woonruimten en daarmee meer vervuilingseenheden.

Belastingtarieven 2024 - 2027

We gaan uit van het voortzetten van de ingezette koers van kostenbeheersing.

De beeldvorming van het waterschap wordt voor een deel bepaald door de ontwikkeling van de tarieven. Grote schommelingen in de tariefontwikkeling zijn niet gewenst. Een eenmalige stijging in het zuiveringsbeheer in 2024 van 11,3% vanwege een aantal incidentele kosten is ons inziens acceptabel, mede omdat de stijging in de daaropvolgende jaren aanmerkelijk lager is.

Onderkend moet wel worden dat we op met name de noemereffecten (het aantal eenheden waarop de tarieven zijn gebaseerd, bijvoorbeeld het aantal ingezetenen) geen invloed hebben.

De getoonde belastingtarieven zijn gebaseerd op het huidige belastingstelsel voor waterschappen. Ingaande 2025 zal naar verwachting een nieuw belastingstelsel gaan gelden. Dit zal consequenties kunnen hebben voor de getoonde tarieven. Weliswaar blijven de heffingsmaatstaven (ingezetenen, hectares etc.) gelijk, de kostentoedeling zal op een andere wijze plaatsvinden. Hierbij is er een zekere keuzevrijheid voor het bestuur die van invloed kan zijn op de hoogte van de tarieven.

Hierna worden per taak de verwachte kostenontwikkelingen en de tariefontwikkelingen tot en met 2027 aangegeven.

Meerjarenraming watersysteembeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Netto kosten	55.570	56.216	57.847	58.922
Bedrag voor onvoorzien	70	71	73	74
Kosten kwijtschelding	988	1.017	1.047	1.047
Onttrekking bestemmingsreserves	-804	-761	-716	-678
Netto lasten	55.824	56.543	58.251	59.365
Inzet algemene reserve	-3.575	-2.100	-1.525	-250
Te ontvangen belastingopbrengst	52.249	54.443	56.726	59.115
Stijging in procenten	4,2%	4,2%	4,2%	4,2%

Tarieven 2023 - 2027	Tarieven 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Watersysteemheffing:					
ingezetenen	78,06	80,37	83,08	85,88	88,80
gebouwd (basis)	0,03877%	0,04143%	0,04452%	0,04711%	0,04910%
gebouwd (buitendijks)	0,01094%	0,01167%	0,01252%	0,01322%	0,01376%
ongebouwd (basis)	72,42	75,60	78,91	82,35	85,92
ongebouwd (wegen)	144,00	150,33	156,93	163,77	170,90
ongebouwd (buitendijks)	18,74	19,56	20,40	21,27	22,19
natuur	6,47	6,71	6,99	7,28	7,58
Verontreinigingsheffing	75,26	83,36	84,87	86,37	89,13

Meerjarenraming zuiveringsbeheer

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Netto kosten	45.737	45.458	46.286	48.126
Bedrag voor onvoorzien	59	59	60	63
Kosten kwijtschelding	1.842	1.859	1.876	1.876
Netto lasten	47.638	47.376	48.222	50.065
Inzet algemene reserve	-1.650	-275	0	0
Te ontvangen belastingopbrengst	45.988	47.101	48.222	50.065
Daling / stijging in procenten	11,3%	2,4%	2,4%	3,8%

Tarief 2023 - 2027	Tarief 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026	begroting 2027
Zuiveringsheffing	75,26	83,36	84,87	86,37	89,13

Doordat niet iedereen in dezelfde mate voor beide taken betaalt treden verschillen op in de lastenontwikkeling per categorie belastingbetalers. Hieronder wordt dit effect in procenten aangegeven.

Over het algemeen volgen de tarieven de lastenontwikkeling per taak. De verschillen worden duidelijk bij onze “voorbeeldbelastingbetalers”.

Effecten tarieven op voorbeeldbelastingbetalers

	2024	2025	2026	2027
Gezin met een huurhuis	8,8%	2,2%	2,2%	3,2%
Gezin met een eigen woning	6,9%	2,7%	2,7%	3,5%
Gezin met een agrarisch bedrijf	4,5%	4,3%	4,2%	4,3%
MKB bedrijf	5,4%	3,2%	3,2%	3,8%
Industrieel bedrijf	10,0%	2,0%	2,0%	3,3%
Natuur	3,7%	4,2%	4,2%	4,1%

Bij de voorbeeldbelastingbetalers zijn de volgende afgeronde uitgangspunten gehanteerd (basis 2023):

Gezin met een huurhuis: 3 VE

Gezin met een eigen woning: 3 VE, WOZ-waarde € 266.000

Gezin met een agrarisch bedrijf: 3 VE, WOZ-waarde € 533.000, 80 hectare landbouwgrond

MKB bedrijf: 10 VE, WOZ-waarde € 2.700.000

Industrieel bedrijf: 800 VE, WOZ-waarde € 13.300.000

Natuur: tarief per hectare

Door veranderingen in de heffingseenheden (aantal ingezetenen, hectares ongebouwd, vervuilingseenheden, etc.) treden onderling wel verschillen op.

E. Weerstandsvermogen

De omvang van de algemene reserves per 1 januari 2024 is als volgt:

Taak	Stand per 1 januari 2024 (incl. VJR 2023)	Minimum omvang (basis: risico- inventarisatie)	Meer t.o.v. Minimumomvang
Watersysteembeheer	9.559.000	1.842.000	7.717.000
Zuiveringsbeheer	2.629.000	691.000	1.938.000
Totalen	12.188.000	2.533.000	9.655.000

Omvang risico's

Op basis van de recente actualisatie van de risico-inventarisatie is de minimale omvang van de reservepositie vastgesteld op afgerond € 2,5 miljoen. Dit is het weerstandsvermogen.

De algemene reserves worden vooral gebruikt als algemeen weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd.

Het hebben van voldoende weerstandsvermogen stelt ons in staat financiële tegenvallers, zoals beschreven in de risicoparagraaf, op te kunnen vangen zodra ze zich voordoen. Uitgangspunt is de omvang van deze reserves in overeenstemming te brengen met het in ons Financieel Statuut gebruikte uitgangspunt dat de reservepositie per taak ligt binnen de bandbreedte van het vastgestelde minimum en maximum.

Toelichting inzet algemene reserve Watersysteembeheer

Ingaande 2011 wordt de algemene reserve van de taak watersysteembeheer ingezet voor egalisatie van de tariefstijgingen. De algemene reserve wordt hiervoor ingezet tot de minimumomvang. Inzet van de algemene reserve betekent dat een deel van de netto last niet wordt gedekt door belastingopbrengsten maar door een onttrekking aan de reserve. Aanleiding hiervoor waren een aantal grote kostenstijgingen waar wij als waterschap geen invloed op hadden. Voorbeelden hiervan zijn de overdracht van het muskusrattenbeheer, de jaarlijkse bijdrage Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) en het wegvallen van het dividend van de NWB. De verwachte stand van de algemene reserve ultimo 2027 bedraagt € 2.109.000 voor het watersysteembeheer. Dit is € 267.000 hoger ten opzichte van de gewenste minimumomvang.

Toelichting inzet algemene reserve Zuiveringsbeheer

Door inzet van de algemene reserve zuiveringsbeheer kan de stijging in 2024 enigszins worden beperkt. Inzet van de algemene reserve betekent dat een deel van de netto last niet wordt gedekt door belastingopbrengsten maar door een onttrekking aan de reserve. De verwachte stand van de algemene reserve ultimo 2027 bedraagt € 704.000 voor het zuiveringsbeheer. Dit is € 13.000 hoger ten opzichte van de gewenste minimumomvang.

Omvang reserves

Volgens deze meerjarenraming ziet het verloop van de algemene reserves er als volgt uit:

Tabel verloop algemene reserves 2024 – 2027 (per 31/12)

	2024	2025	2026	2027
Watersysteembeheer	9.559.000	5.984.000	3.884.000	2.359.000
aanwending	-3.575.000	-2.100.000	-1.525.000	-250.000
Saldo per 31/12	5.984.000	3.884.000	2.359.000	2.109.000
			<i>minimumomvang € 1.842.000</i>	
Zuiveringsbeheer	2.629.000	979.000	704.000	704.000
aanwending	-1.650.000	-275.000	0	0
Saldo per 31/12	979.000	704.000	704.000	704.000
			<i>minimumomvang € 691.000</i>	

F. Risicoparagraaf

De risicoparagraaf geeft een inventarisatie van de risico's waarvoor slechts gedeeltelijk maatregelen zijn en kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van het waterschap. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere toekomstige factoren. Aangezien deze onzekerheden niet vooraf te kwantificeren zijn, kan er geen voorziening worden gevormd.

Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd. De omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- De risico's;
- De weerstandscapaciteit (de algemene reserve).

De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn ondervangen. Reguliere risico's – risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn – maken geen deel uit van de risico's in het onderdeel weerstandsvermogen. Hiervoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen worden gevormd. Bij investeringsprojecten zijn de reguliere risico's onderdeel van de kostenraming die de basis vormt voor het aan te vragen investeringskrediet.

Wij hanteren voor het identificeren en kwantificeren van bedrijfsvoeringsrisico's een systematiek die het risico uitdrukt in de kans op optreden vermenigvuldigd met het gevolg, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar strategische, compliance (voldoen aan wet en regelgeving) of operationele gevolgen. Daarbij wegen we, indien mogelijk en van toepassing, ook het financiële aspect mee.

Met deze risicosimulatie hebben we bepaald dat het weerstandsvermogen circa € 2,5 miljoen moet zijn. De algemene reserve bedraagt per 31 december 2022 ca. € 16,5 miljoen (inclusief het resultaat 2022) en is derhalve ruimschoots toereikend voor de gesignaleerde risico's.

Als een crisis bijvoorbeeld als gevolg van een natuurramp of een terroristische aanslag zich voordoet, is het de vraag of Hunze en Aa's aansprakelijk kan worden gesteld voor de financiële gevolgen. Het waterschap zal in dergelijke gevallen hoogstwaarschijnlijk over onvoldoende weerstandsvermogen beschikken om de financiële gevolgen te kunnen dragen. De verwachting is dat het Rijk bij een grote crisis zal bijdragen. Dit is bijvoorbeeld geregeld in de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen (Wts). Deze wet geeft regels over de tegemoetkoming in schade en kosten in geval van overstromingen door zoet water, aardbevingen en andere rampen en zware ongevallen. Waterschap Hunze en Aa's houdt geen rekening met disproportionele risico's bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit. Indien het weerstandsvermogen ontoereikend zou zijn voor de gevolgen van risico's kan de onbenutte belastingcapaciteit ter dekking worden ingezet, dit leidt tot tariefverhoging.

De laatste actualisatie vond plaats bij de begroting 2023 (zie AB 16 november 2022). Ten opzichte van de begroting 2023 zijn in de paragraaf slechts kleine aanpassingen gedaan.

De belangrijkste **risico's** zoals die momenteel worden gezien betreffen, ingedeeld naar strategisch, compliance en operationeel:

Strategisch

Omgevingsgerichtheid en imago

Onze omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl wij in essentie een op inhoud gerichte organisatie zijn en onze kerntaken vaak een lastig te meten of ervaren langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt. Er zal adequaat moeten worden ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen en het voldoende bewust zijn van de omgeving om bijvoorbeeld projecten te kunnen realiseren. Het heeft onze blijvende aandacht om dit verder te verbeteren.

Beschikbaarheid van ICT / informatievoorziening en de verwerking van persoonsgegevens

De ontwikkelingen in dit vakgebied gaan heel snel en grijpen diep in op de processen. De afhankelijkheid van ICT en van passende informatievoorziening maken de organisatie kwetsbaar. Adequate informatiebeveiliging, digitalisering en basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering en het voorkomen van datalekken. Ook de rechtmatige verwerking van persoonsgegevens heeft onze aandacht. Hiervoor zijn al maatregelen in uitvoering; ook de komende jaren zullen op dit gebied resultaten worden geboekt. Het uitvoeren van maatregelen “achteraf” sluiten we echter niet uit.

Beschikbaarheid van technologie

Het op de juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Voor de komende jaren ligt er daarnaast een grote opgave voor zowel de primaire als de regionale kerntaken. Hiervoor is kennis, kunde en capaciteit nodig die mogelijk niet voldoende in de organisatie aanwezig is. Technisch personeel kan in deze behoefte voorzien, maar het arbeidsaanbod is diffuus waardoor het lastig wordt te voldoen aan de toenemende technische vraagstukken. Deze afhankelijkheid van technologie en de geringe beschikbaarheid van technisch personeel geven een extra risico. Het waterschap geeft in de komende periode dan ook vorm en inhoud aan een bijgestelde personeelsplanning (periode 2023-2026), met de bedoeling om goed en voldoende personeel te krijgen en te houden. We gaan hierbij overigens uit van een stabiele formatie.

Samenwerking

We zoeken de samenwerking met andere waterschappen en met de gemeentes in ons gebied om onze doelen te realiseren. Hierdoor ontstaat een grotere bestuurlijke complexiteit én afstand tot het concrete proces. Een voorbeeld hiervan is de beoogde samenwerking in de waterketen. De samenwerking in de waterketen levert besparingen op zoals afgesproken in het Bestuursakkoord Water. De samenwerking vergt continue aandacht. Zorgpunt hierbij is het besef van urgentie, maar ook de mogelijke wettelijke belemmeringen (zoals de btw en de vennootschapsbelasting).

Fonds Oude leidingen

Het Fonds Oude Leidingen maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling met waterschap Noorderzijlvest en is bedoeld voor het opruimen van oude en buiten gebruik gestelde persleidingen. Het fonds wordt gevoed via het rendement op het fonds. Het fonds wordt beheerd door Noorderzijlvest. Als de omvang van het fonds ontoereikend is dragen beide waterschappen naar evenredigheid bij in de kosten.

Aanspraken op externe garantstelling door derden

Voor de garantstelling voor een lening van verbonden partijen bestaat het risico dat het waterschap wordt aangesproken. Op dit moment hebben we enkel een garantstelling verstrekt op een lening bij de NWB ten behoeve van de huisvesting van de Unie.

Belastingsamenwerking: Noordelijk Belastingkantoor

Het waterschap staat naar rato garant voor eventuele tekorten van het Noordelijk Belastingkantoor voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Noordelijk Belastingkantoor kent geen eigen vermogen.

ICT-samenwerking: Het Waterschapshuis

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van het Waterschapshuis voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Waterschapshuis kent geen eigen vermogen.

Aardbevingen

Ten gevolge van de aardbevingen kan schade ontstaan aan de bestaande infrastructuur. Hiervoor hebben we een procedure afgesproken met de Veiligheidsregio waarbij wij onze objecten inspecteren na een aardbeving. Voor de nieuw aan te leggen infrastructuur is het inmiddels duidelijk welke maatregelen genomen moeten worden voor het aardbevingsbestendig bouwen. Naast het bestaande technische risico, is er ook een financieel risico aan verbonden.

Veenkoloniale afvalwaterleiding (VKA)

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. Om dit geschil te beslechten is bij de rechter een oordeel gevraagd over deze kwestie. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Daarnaast heeft de rechtbank aangegeven dat het waterschap een redelijke termijn in acht moet nemen voor de overdracht van de VKA, zodat bedrijven hierop kunnen anticiperen. Momenteel vinden constructieve gesprekken plaats met de bedrijven met de intentie om tot een oplossing te komen. Hierbij worden afspraken gemaakt over het eigendom, beheer en onderhoud van de VKA. Het streven is om deze afspraken in 2023 af te ronden.

Compliance

Juridische procedures en schadeclaims

Ten tijde van het opstellen van de meerjarenraming 2024-2027 lopen een aantal juridische procedures en schadeclaims die ertoe kunnen leiden dat het waterschap aansprakelijk wordt gesteld en tot betaling van deze financiële claims over moet gaan. De verschillende zaken bevinden zich in diverse stadia van de procedure (claims ter beoordeling bij de verzekeraar en bezwaren). De procedures hebben betrekking op verschillende schadeclaims.

Ontwikkelingen rondom de stikstofuitstoot

De vergunningsvrije tijdelijke uitstoot van stikstof voor uitvoeringsprojecten is eind vorig jaar vervallen. Hierdoor zijn we in de situatie beland zoals gold voor het van kracht worden van de stikstofwet. Dit betekent dat we bij elk project waarbij stikstof wordt uitgestoten, moeten beoordelen of deze uitstoot een effect heeft op Natura2000 gebieden. Dit berekenen we met het stikstofmodel Aerius. Wanneer onze uitstoot te hoog is, zijn er meerdere mogelijkheden om die teniet te doen: bijvoorbeeld inzet van schoner (eventueel elektrisch) materieel, het wegstrepen van de stikstof tegenover de vermindering van stikstof elders binnen het projectgebied (bijvoorbeeld gronden die niet meer bemest worden bij de inrichting van landbouw- naar natuurgebieden), enzovoort. Het betekent dat we per project naar maatwerkoplossingen moeten zoeken aan de hand van de stikstofberekeningen. Daarmee zijn we terug bij de situatie voor de stikstofwet. Tot nu toe lukt het om via dit maatwerk projecten toch uitgevoerd te krijgen, maar toekomstige ontwikkelingen blijven onzeker. Zo lopen er momenteel nog rechtszaken over bijvoorbeeld de stikstofvrijstelling voor beheer en onderhoud. Ook duren vergunningprocedures erg lang, omdat de provincies zijn overvraagd.

Operationeel

Schade door inzet (nood)bergingsgebieden

Ondanks het feit dat ons watersysteem robuust is kan het in uitzonderlijke gevallen van extreme neerslagsituaties noodzakelijk zijn om (nood)bergingsgebieden in te zetten. In dit geval vindt er door het waterschap moedwillig een beheerste inundatie plaats van deze vooraf ingerichte gebieden. Op basis van afspraken die hierover zijn gemaakt in een schaderegeling zal de daarbij veroorzaakte

schade door het waterschap vergoed moeten worden. Hiervoor is in 2010 door het dagelijks bestuur de “Beleidsregel schadevergoeding bergingsgebieden 2010” vastgesteld op grond van de door het algemeen bestuur vastgestelde “Procedureverordening schadevergoeding 2010”. De keuze voor (nood)bergingsgebieden is historisch ingegeven door een kosten- batenanalyse. Geconcludeerd is destijds dat inrichting en inzet van bergingsgebieden een bedrijfseconomisch voordeliger variant is dan het bouwen van (overgedimensioneerde) gemalen. De eventueel te maken kosten voor schade is derhalve een direct gevolg van de gemaakte keuze. Hoewel het hier feitelijk om kosten van beheermaatregelen voor een adequaat waterbeheer gaat, is gezien het (onvoorspelbare) karakter van deze post ervoor gekozen deze niet jaarlijks in de begroting (en daarmee in het tarief) op te nemen, maar onderdeel te laten zijn van de risicoparagraaf en de claim op het weerstandsvermogen. Naast inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden met een eigen vastgesteld vergoedingsregime kan het in uitzonderingssituaties noodzakelijk zijn, als de gehele capaciteit is benut, een ander gebiedsdeel aanvullend te inunderen (in opdracht van de Commissaris van de Koning). Gezien het feit dat dit niet is ingericht en gereguleerd met infrastructurele maatregelen, zal de schade naar verwachting hoger zijn dan bij inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden, de kans op noodzaak tot inzet is echter vele malen kleiner.

Toetsing primaire waterkering op aardbevingsbelasting

De technische beoordelingen met het doel om 2050 de waterveiligheid te garanderen in het achterliggend gebied zijn afgerond in 2022. De grondkering van de primaire waterkering is volledig afgekeurd op grond van hoogte, stabiliteit en dijkbekleding. De kunstwerken zijn in deze toetsronde wel goedgekeurd, met een aantal aandachtspunten. Met behulp van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) moeten de primaire waterkeringen in Nederland uiterlijk 2050 in goede toestand worden gebracht.

Toetsing primaire waterkering en regionale keringen

De provincie Groningen heeft in 2014 de uitgangspunten voor het toetsen van de regionale keringen vastgesteld. In 2022 is de Beoordeling Regionale Waterkeringen afgerond en de resultaten zijn gerapporteerd aan de provincies. Deze beoordeling heeft geleid tot een aantal afkeuringen van regionale waterkeringen op grond van de faalmechanismen macro- en microstabiliteit en piping. De afgekeurde trajecten langs de Borgsloot, het Winschoterdiep (Eekerpolder), bergingsgebied Lappenvoort, Afwateringskanaal Duurswold (ten zuiden van Schildmeer) en het Hondshalstermaar worden binnen enkele jaren verbeterd conform bestuurlijke afspraken in het waterbeheerprogramma.

De afgelopen jaren zijn voor de regionale waterkeringen bij het Winschoterdiep (en Rensel), de Pekel Aa, het Drents Diep en Tusschenklappen verbetermaatregelen afgerond.

Slibaangroei Havenkanaal Assen

De rwzi Assen loost het gezuiverde water (effluent) op het Havenkanaal. De rwzi loost dit gezuiverde water binnen de daarvoor geldende normen. Bij elke rwzi is er echter sprake van een kleine restlozing. Bij stilstaand water bezinkt deze restlozing gedeeltelijk bij het lozingspunt. In 2018 is het slib en bagger in het Havenkanaal daarom verwijderd. Ook is de installatie aangepast en zijn door de gemeente overstorten gesaneerd. Vanwege het feit dat het Havenkanaal geen stromend water is, is de verwachting dat er nieuwe aangroei van de sliblaag door de restlozing zal optreden. Jaarlijks meten we de aangroei van het slib, juist om een beter toekomstbeeld te kunnen voorspelen op basis van meetdata. Op basis van deze meetreeks van 4 meetjaren (2018-2021) punten kunnen we de toekomst niet zuiver voorspellen. Het slibvolume lijkt af te vlakken. Op basis van extrapolatie is de indicatie dat er in 2045 weer gebaggerd zou moeten worden. Het kan noodzakelijk zijn om eerder te gaan baggeren vanwege hoeveelheid en ernst van de klachten van drijvend slib in relatie tot woningbouw en/of beperkte vaardiepte voor vrachtschepen en/of recreatievaart.

Op basis van de verwachte herziening van de EU-richtlijn stedelijk afvalwater zal er in de nabije toekomst overgegaan moeten worden tot nieuwe investeringen op de rwzi. Door toepassing van nieuwe technieken zal dan naast microverontreiniging/medicijnrestenverwijdering ook extra slib en fosfaat uit het effluent verwijderd kunnen worden en de restlozing tot nihil worden gereduceerd. De slibhoeveelheden in het Havenkanaal worden sterk beïnvloed door o.a. regenweer (slibuitspoeling rwzi), windrichting (slibdeken kan meebewegen), schutten boten bij de sluis, overstort bij rioolgemaal Hoboken, stromingsrichting (waterinlaat) en het al dan niet mineraliseren van het slib. We blijven de slibaangroei actief monitoren en tot het moment dat de hiervoor genoemde investeringen uitgevoerd worden en afhankelijk van de hiervoor geschetste invloeden, is een eventuele sanering van (een deel van het) Havenkanaal een potentieel risico.

Belastingopbrengsten

Door de economische situatie (denk aan faillissementen) kunnen de belastingopbrengsten en kwijtscheldingen zich anders ontwikkelen dan we in de begroting en meerjarenraming meenemen.

Inflatiegevolgen

Als gevolg van de sterk aantrekkende wereldeconomie in de eindfase van Covid-19 is de vraag naar goederen en grondstoffen in 2022 sterk gestegen. Daardoor is sprake geweest van een oplopende inflatie. De inflatie is begin 2022 als gevolg van de oorlog in Oekraïne echter verder opgelopen. Met name op de grondstoffen, energie- en oliemarkt zijn de prijzen sterk gestegen. De economische situatie in de wereld raakt het waterschap op veel verschillende manieren. Er zijn een aantal factoren dominant maar ook onzeker. Te denken valt onder meer aan de ontwikkeling van (de inbaarheid van) onze belastinginkomsten, de stijgende prijzen op goederen en diensten en het vinden van voldoende personeel.

Daarnaast kunnen de operationele risico's bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden hiervan zijn het niet voldoen aan wet- en regelgeving (NBW of KRW), het niet op orde hebben van het watersysteem of niet nakomen van bestuurlijke afspraken (bijv. verwachtingen die gewekt zijn in het Waterbeheerprogramma of in de studie Droge Voeten 2050).

G. Investeringsprogramma

In deze meerjarenraming zijn de kapitaallasten berekend op een jaarlijks investeringsvolume van € 17 miljoen. Na de vaststelling van het WBP 2022-2027 zijn er geen ontwikkelingen, zoals vertragen of versnellen van de KRW projecten, die er voor zorgen dat de inschatting van € 17 miljoen moet worden bijgesteld.

Om voortgang in de werkzaamheden te houden wordt (gemiddeld) een groter bedrag dan € 17 miljoen in de werkplanning opgenomen. Dit betreft niet meer dan de op dit moment geplande projecten.

Hierdoor is het mogelijk bij vertraging in een project een ander project te kunnen starten. Zie hiervoor bijlage 1 van deze meerjarenraming: het Meerjareninvesteringsprogramma 2024– 2027.

Verder dient bedacht te worden dat de geplande investeringsvolumes niet geheel bestaan uit door de eigen dienst te maken infrastructurele werken, maar ook uit bijdragen aan derde partijen die infrastructurele werken realiseren, zoals de Provincies en de herinrichtingscommissies.

Sinds 2022 zien we door krapte bij aannemers, overheden (onder andere bij vergunningverlening) en adviesbureaus dat we in een aantal gevallen de planningen niet halen en daarmee investeringen doorschuiven. Aan de andere kant ontvangen we claims in relatie tot de sterk gestegen prijzen waardoor de kosten oplopen. Om de exceptionele prijsstijgingen te kunnen betalen heeft het AB ingestemd met de 'regeling prijsstijgingen' en een verzamelkrediet van € 2,1 miljoen beschikbaar gesteld in de AB-vergadering van 29 juni 2022. Over de uitputting van het verzamelkrediet zal via de voor- en najaarsrapportage aan het AB worden gerapporteerd.

We sturen op het behalen van onze doelen en daarmee indirect op een investeringsvolume van ongeveer € 17 miljoen. Het investeringsvolume van € 17 miljoen is echter alleen bedoeld om een reëel beeld van de kapitaallasten te kunnen geven. Bij gunstige omstandigheden zou in geld meer geïnvesteerd kunnen worden. Als een hoger investeringsvolume leidt tot een hogere kapitaallast dan zullen wij daar bij de voor- dan wel najaarsrapportage op terugkomen.

H. Financiering

De investeringen van ons waterschap worden gefinancierd middels totaalfinanciering met langlopende geldleningen, kort geld en eigen vermogen. De financieringsbehoefte wordt bepaald door het zogenaamde financieringstekort. Het financieringstekort is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en het saldo van de langlopende geldleningen en het eigen vermogen. Het financieringstekort wordt, rekening houdende met de regels van de Wet Fido, deels gedekt door kort geld en deels door langlopende geldleningen. Uiteraard wordt hierbij ook rekening gehouden met de marktomstandigheden. De financieringsbehoefte tot eind 2027 bedraagt € 67 miljoen en zal in de loop van de meerjarenperiode worden ingevuld.

Bijlage

Meerjarenraming 2024 – 2027

MJI 2024 - 2027

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2024 - 2027

Categorie A - Projecten waar reeds besluitvorming over heeft plaatsgevonden
 Getoond worden de geplande uitgaven van reeds beschikbaar gestelde kredieten.

	Omschrijving / projectnaam	2024	2025	2026	2027
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
230	Aanleg Meerstad		600.000	600.000	1.200.000
246	Westerwolde Aa				44.232
413	Realiseren overstromingsvlakte Hunze				310.488
500	Masterplan Kaden	880.000	49.203		2.416.838
863	Versterken boezemkades n.a.v. toets stabiliteit	600.000			
880	Kadeversterking Lappenvoort-Oosterland	1.750.000	2.000.000		
	Subtotaal	3.230.000	2.649.203	600.000	3.971.558
	Programma Watersystemen				
028	Herinrichting Haren	84.697		32.771	
115	Landinrichting Laaghalen		224.621	224.620	
417	Verdrogingsbestrijding		46.500		189.893
426	Baggeren stedelijk gebied	75.000			
624	WKK Scheemda	1.672.090			
700	Baggeren stedelijk gebied Groningen	147.630			
715	Baggeren Kieldiep	100.000	400.000		
724	WKK Assen	112.660			
742	Maatregelen waterlichaam Drentsche Aa	75.000			399.704
744	Maatregelen waterlichaam Hunze	1.000.000	350.000		234.288
745	Maatregelen waterlichaam Zuidlaardermeer	692.001	1.000.000	1.000.000	
749	Renovatie rioalgemalen	170.994			
804	RWZI's groot onderhoud	140.000			
806	Onderhoudsmachines	350.000			
812	Watersysteem Hunze BHP 2022-2027	2.198.000	2.450.000	1.290.000	7.046.000
816	Natuurvriendelijke oevers BHP 2022-2027	600.000	400.000	1.000.000	1.200.000
819	Visveilig maken gemaal Duurswold			50.000	
822	Kadetraject Tjuchem		125.000		
847	Watersysteem Drentsche Aa BHP 2022-2027		500.000	1.500.000	2.500.000
861	Baggeren Mussel Aa kanaal	32.500	125.579		
862	Kadeverbetering zuidzijde Zuidlaardermeer	200.000			
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	390.000			
875	Toetsing NBW-norm toekomstig watersysteem	325.000	325.000		
918	DAW Drenthe			200.000	
919	DAW Groningen		360.000		180.000
930	DP-RA Stedelijke wateropgave			1.013.195	1.002.702
935	Visveiligheid gemalen	1.243.070	1.027.140	882.305	757.137
	Subtotaal	9.608.642	7.333.840	7.192.891	13.509.724
	Programma Organisatie				
751	Vervanging onderhoudsbeheersysteem	12.857	9.914		
832	Vernieuwing/verduurzaming werkplaats Veele	1.300.000			
	Subtotaal	1.312.857	9.914	0	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	14.151.499	9.992.957	7.792.891	17.481.282

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2024 - 2027

Categorie C - Nieuwe projecten die overeenkomstig de lijn van onderhoud en beheer als normale vervangingen / aanpassingen gelden en beheersmatige investeringen die elk jaar in één keer ter besluitvorming worden voorgelegd bij het aanbieden van de begroting

	Omschrijving / projectnaam	2024	2025	2026	2027
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
602	Vervanging hekwerk zeedijk	65.000	65.000	65.000	65.000
692	Herprofileren boezemkades	600.000	600.000	600.000	600.000
718	Groot onderhoud zeeobjecten	275.000	275.000	275.000	275.000
	Subtotaal	940.000	940.000	940.000	940.000
	Programma Watersystemen				
426	Baggeren stedelijk gebied	250.000	250.000	250.000	250.000
467	Groot onderhoud stuwen	210.000	220.500	231.000	231.000
496	Groot onderhoud sluizen	250.000	262.500	275.625	275.625
688	Cultuurhistorisch erfgoed	200.000	250.000	215.000	200.000
700	Baggeren stedelijk gebied Groningen	200.000			
709	Groot onderhoud bruggen			200.000	200.000
710	Oeverfixatie Bareveld	150.000			
715	Baggeren Kieldiep		250.000		
749	Renovatie RGM's	570.000	615.000	615.000	615.000
758	Versterken boezem- en kanaaloevers oeverfixaties	500.000	550.000	550.000	550.000
775	Vervanging bellenbeluchting zuiveringen		803.000	1.032.000	934.000
784	Aanpassing BOS HW	120.000			
801	Vervanging telemetrie onderstations kwantiteit	100.000	100.000	100.000	100.000
802	Vervanging telemetrie onderstations kwaliteit	110.000	110.000	110.000	120.000
829	Onderhoudsmachines	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000
830	Oplossen knelpunten landelijk gebied	250.000	250.000	250.000	250.000
835	RWZI's groot onderhoud	820.000	750.000	820.000	900.000
836	Persleiding vervangen RWZI Stadskanaal en traject Exloo	1.015.000			
856	Stedelijk waterbeheer	100.000	100.000	100.000	250.000
858	Vervangen diverse beschoeiingen	400.000	250.000	250.000	250.000
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	997.000	3.103.000	3.646.000	
865	Bijdrage gemalen Drentsche Hoofdvaart	40.000	50.000	55.000	
869	Schakel- en verdeelinrichting RWZI Hoogezand en Bellingwolde		600.000		
870	Zuiveringen civiel op norm brengen	360.000	390.000	420.000	450.000
902	PLC's RWZI Veendam		240.000		
915	Graafwerende maatregelen bever	150.000	200.000	200.000	250.000
922	Windketels vervangen	130.000	130.000	140.000	140.000
	Subtotaal	8.122.000	10.674.000	10.659.625	7.165.625
	Programma Organisatie				
728	Uitbreiding netwerkopslag GEO info	20.000		20.000	
746	Landmeetapparatuur		20.000		20.000
838	ICT investeringen	605.000	960.000	510.000	325.000
839	Beheer BGT	60.000	60.000	60.000	
842	Aanschaf laboratoriumapparatuur	200.000	200.000	200.000	200.000
934	Pachtoppactie grondzaken	70.000			
	Subtotaal	955.000	1.240.000	790.000	545.000
	Totaalvolume investeringen per jaar:	10.017.000	12.854.000	12.389.625	8.650.625

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJ) 2024 - 2027

Categorie E 1 - Nieuwe projecten waarvan de kredietvoorstellen in de loop van 2024 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2024	2025	2026	2027
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Veiligheid				
863	Versterken boezemkades n.a.v. toets stabiliteit	1.250.000	4.500.000	1.950.000	1.500.000
917	Versterking Borgsloot	2.500.000	460.000		
	Subtotaal	3.750.000	4.960.000	1.950.000	1.500.000
	Programma Watersystemen				
694	Baggeren vaarwegen en kanalen	650.000	1.000.000	1.500.000	500.000
819	Visveilig maken gemaal Duurswold	100.000	1.525.000	1.525.000	
903	Modificaties RWZI Veendam	2.000.000	1.000.000		
910	Motoren gemaal Rozema			2.400.000	1.000.000
920	Gemaal Groningen zuid	300.000			
938	Vuilroosters vervangen	1.100.000	875.000	650.000	625.000
	Subtotaal	4.150.000	4.400.000	6.075.000	2.125.000
	Programma Organisatie				
929	Vervanging LIMS	200.000	200.000		
	Subtotaal	200.000	200.000	0	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	8.100.000	9.560.000	8.025.000	3.625.000

BIJLAGE 1: MEERJARENINVESTERINGSSCHEMA (MJI) 2024 - 2027

Categorie E 2 - Nieuwe investeringen waarvan de kredietvoorstellen na 2024 ter besluitvorming worden voorgelegd

	Omschrijving / projectnaam	2024	2025	2026	2027
		Investering	Investering	Investering	Investering
	Programma Watersystemen				
643	Scheve Klap naar Weiwerd			3.300.000	
	Subtotaal	0	0	3.300.000	0
	Totaalvolume investeringen per jaar:	0	0	3.300.000	0
	Totaal generaal categoriën:	32.268.499	32.406.957	31.507.516	29.756.907
	Per programma:				
	Programma Veiligheid	7.920.000	8.549.203	3.490.000	6.411.558
	Programma Watersystemen	21.880.642	22.407.840	27.227.516	22.800.349
	Programma Organisatie	2.467.857	1.449.914	790.000	545.000
	Totaal per programma:	32.268.499	32.406.957	31.507.516	29.756.907